

ISSN 1300-4689

Erciyes

Aylık Fikir ve Sanat Dergisi

PROF. DR. ALİ BERAT ALPTEKİN

YIL:42

SAYI:501

EYLÜL 2019

Erciyes

Aylık Fikir ve Sanat Dergisi

(Ulusal Hakemli Dergi)

ISSN: 1300-4689

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü

Âlim GERÇEL

Genel Yayın Müdürü

Ömer BÜYÜKBAŞ

Genel Yayın Danışmanı

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Halkla İlişkiler

Mehmet ÇAYIRDAĞ

Yaşar ELDEN

Tunahan KAYA

Düzenleyiciler

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN, Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ,

Prof. Dr. Remzi KILIÇ, Dr. Ahmet KAYASANDIK

HAKEM HEYETİ

Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN

(Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet CİHAN

(İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

(Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Kemal GÖDE

(Süleyman Demirel Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. İlyas GÖKHAN

(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)

Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY

(Erciyes Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Güler GÜLSEVİN

(Ege Üniversitesi, Türk Dil Kurumu Başkanı)

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL (Başkent Üniversitesi)

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT (Akdeniz Üniversitesi)

Prof. Dr. M. Metin KARAÖRS

(Erciyes Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Zeki KAYMAZ (Ege Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa KESKİN (Erciyes Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Atabey KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Remzi KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Metin ÖZARSLAN (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN (Uludağ Üniversitesi)

Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa TURAN (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN (Ege Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Ali YAKICI (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Osman YILDIZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)

(Not: Soyadlarına göre alfabe sırasıyla)

İÇİNDEKİLER

SAYFA

<i>Prof. Dr. Ali Berat Alptekin ve Erciyes Dergisi'ne Katkıları</i>	
Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ.....	1
<i>Her Yönüyle Örnek Bir Bilim Adamı: Prof. Dr. Ali Berat Alptekin</i>	
Prof. Dr. Hatice İÇEL.....	5
<i>Örnek Bir Eğitimci Olarak Prof. Dr. Ali Berat Alptekin</i>	
Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK.....	7
<i>Prof. Dr. Ali Berat Alptekin Hocayla İlk Tanışmam</i>	
Prof. Dr. Nedim BAKIRCI.....	9
<i>Ekip Çalışması Işığında Prof. Dr. Ali Berat Alptekin'in Çalışmaları</i>	
Nail TAN.....	10
<i>Hocam Prof. Dr. Ali Berat Alptekin</i>	
Doç. Dr. Ebru ŞENOCAK.....	12
<i>Bilim Yolculuğunda Bilge Bir Rehber</i>	
Dr. Öğr. Ü. Gülda ÇETİNDAG SÜME.....	13
<i>Su Geldi Teyemmüm Bozuldu</i>	
Dr. Öğr. Üyesi Atiye NAZLI.....	14
<i>Can Yoldaşım Berat İle Masal Tadında Bir Ömür</i>	
Ayşe ALPTEKİN.....	15
<i>Kısacık'tan Sayfalar: Ali Berat Alptekin Kardeşimle...</i>	
Sabri KOZ.....	17
<i>Takılarda Mistik Mitolojik Boyut Aranabilir mi?</i>	
Dr. Yaşar KALAFAT.....	19
<i>Prof. Dr. Ali Berat Alptekin'e Armağan Sayımız Münasebetiyle</i>	
Prof. Dr. Kemal GÖDE.....	24
<i>Ergenekon ve Kanglı-Karluk-Kıpçak-Merkit-Uygur Kavim Adlarının Türk Destanlarına Göre Veriliş Efsaneleri</i>	
Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY.....	25
<i>Günümüz Âşıklık Geleneği İcra Ortamları Bağlamında</i>	
<i>Âşık Yarışmaları, Şenlikler ve Festivaller</i>	
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Ethem ARIOĞLU.....	28

Yazışma Adresi: Erciyes Dergisi, P.K. 218, 38002 KAYSERİ

Telefon – Belgeç: 0 352 231 73 03

Ağ sayfası: www.erciyesdergisi.com

E-posta: bilgi@erciyesdergisi.com

İdare Yeri: Sahabiye Mahallesi Muhtarlığı

Kalenderhane Sokağı, Nu: 8, 38010 Kocasinan/KAYSERİ

Not: Dergimiz TÜBİTAK Ulakbim, DergiPark, TO-KAT Ulusal Toplu Katalog, idealonline ve issuu tarafından taranmaktadır.

YIL: 42 ★ SAYI: 501 ★ EYLÜL, 2019

Fiyat Tarifesi (KDV dâhil)

Sayısı: 10 TL **Yıllık abone bedeli:** 90 TL

Resmî abone bedeli (Taahhütlü): 200 TL

Yurt dışı abone bedeli: 40 Euro – 50 Dolar

İndirim: Dergimiz öğretmen ve öğrencilere %10 indirimlidir.

Reklam bedeli: Reklam sahibinin lütfuna tâbidir.

Havaleleriniz için posta çeki hesabı: Alim Gerçel, 116866

Vakıfbank Kocasinan Şb. IBAN: TR590001500158007286226630

Baskı Geçit Matbaacılık ve Yayıncılık San. Tic.

Oymaağaç Mah. 5067. Sok. Nu.: 4-C Mobilyakent Kocasinan/KAYSERİ

Telefon: 0352 320 48 61, Belgeç: 320 48 54

www.gecityayinevi.com **E-posta:** bilgi@gecit.com.tr

PROF. DR. ALİ BERAT ALPTEKİN VE ERCİYES DERGİSİ'NE KATKILARI

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Prof. Dr. Ali Berat Alptekin'in bilim yolculuğunda Erciyes'in yeri ve önemi büyüktür. İlk yazılarını göndermeye başladığı 1982 yılından itibaren yazdığı makaleler ve kitap tanıtımları ile Prof. Dr. Ali Berat Alptekin de Türkiye'nin en köklü ve uzun ömürlü dergilerinden biri olan Erciyes Dergisi'nin ömür yolculuğunda unutulmaz bir yer tutar. Erciyes Dergisi'nin 1978-2003 yılları arasında çıkan 312 sayısını tarayan Alptekin, Erciyes'te yayımlanan araştırma-inceleme, derleme, değerlendirme, tanıtma, deneme ve hikâye tarzındaki yazılarını, çeşitli âşık ve şairlerin şiirlerine konularına ve türlerine göre sınıflandırarak "Erciyes Dergisi Bibliyografyası / Yıllar: 1978- 2003- Sayılar: 1-312" başlıklı bir kitap hazırlar. Prof. Dr. Ali Berat Alptekin tarafından hazırlanan ve 2004'te yayımlanan bu kitapta yazıların konularına ve türlerine göre sınıflandırılıp künyelerinin verilmesinden başka, yazar ve makale adlarına göre hazırlanmış iki ayrı dizin de bulunmaktadır. Başlı başına bu eseriyle bile Erciyes Dergisi için unutulmaz bir yere sahip olduğunu görülen Alptekin'in Erciyes Dergisi'nde yayımlanan yazıları da O'nun yalnızca Erciyes Dergisi'ne değil, Türk halk bilimine / halk edebiyatına yaptığı hizmetlerin bir kısmını yansıtmış bakımından ayrı bir önem taşır. Burada Prof. Dr. Ali Berat Alptekin'in Erciyes Dergisinde yayımlanan makalelerinden –Alptekin hakkında başka araştırmacılar tarafından yazılara da yer bırakabilmek sebebiyle- kısaca söz edilerek bu makalelerinin künyeleri verilecektir. Bu konudaki daha ayrıntılı bir değerlendirmemiz ise başka bir çalışmada yer alacaktır.

Prof. Dr. Ali Berat Alptekin'in Erciyes Dergisinde yayımlanan makaleleri arasında âşık edebiyatı temsilcileri hakkında yazdıkları özel bir yer tutar. Türkiye sahası âşıklarından Çıldırli Âşık Şenlik, Posoflu Âşık Müdamî, Murat Çobanoğlu, Şeref Taşlıova, Abdulvahap Kocaman, Erol Şahiner, Silifkeli Âşık Mustafa İnceoğlu, Hüseyin Gümüş; Azerbaycan sahası âşıklarından Âşık Peri, Göyçek, Mahtab Hanım, Âşık Hemayil, Gövher, Âşık Alı hakkında bu makaleler, bilhassa âşık edebiyatı biyografileri hazırlayacaklar için önemli birer kaynak durumundadır. Bu makaleleri şöyle sıralamak mümkündür:

1. "Silifkeli Âşık Mustafa İnceoğlu", Erciyes, 5 (49), Ocak 1982, 14-15.

2. "Azerbaycan Âşıkları 1: Âşık Peri", Erciyes, 8 (89),

Mayıs 1985, 14-16.

3. "Azerbaycan Âşıkları 2 : Göyçek", Erciyes, 8 (92), Ağustos 1985, 17-18.

4. "Azerbaycan Âşıkları 3 : Mahtab Hanım", Erciyes, 8 (93), Eylül 1985, 20-21.

5. "Azerbaycan Âşıkları 4: Âşık Hemayil", Erciyes, 8 (94), Ekim 1985, 30-31.

6. "Azerbaycan Âşıkları 5 : Gövher", Erciyes, 8 (95), Kasım 1985, 23-25.

7. "Azerbaycan Âşıkları 6: Âşık Alı", Erciyes, 9 (98), Şubat 1986, 12-13. (Temmuz 1986, 33-34.)

8. "Ölümünün 19. Yıldönümünde Posoflu Âşık Müdamî", Erciyes, 10 (120), Aralık 1987, 16-17. 19.

9. "Âşık Erol Şahiner'in Kitap Macerasından Makaleye", Erciyes, 28 (326) , Şubat 2005, 11-13.

10. "Murat Çobanoğlu Hakk'a Yürüdü", Erciyes, 28 (330), Haziran 2005, 19-20.

11. "Çıldır ve Çıldırli Âşık Şenlik", Erciyes, 28 (333), Eylül 2005, 9-10.

12. "40. Konya Âşıklar Bayramına Abdulvahap Kocaman Dönmedi", Erciyes, Şubat 2006, 29 (338), 26-27.

13. "Köylü Ozan Hüseyin Gümüş Hakk'a Yürüdü", Erciyes, 31 (362), Şubat 2008, 27-28.

14. "Âşık Şeref Taşlıova Hakk'a Yürüdü (10 Nisan 1982-20 Eylül 2014)", Erciyes, 37 (443), Kasım 2014, 1-5.

Âşık tarzı şiirler hakkında yazdığı makalelerden bir kısmı da Erciyes Dergisinde yayımlanır. Âşık tarzı şiirlerden örneklerin tahlil edildiği veya bazı sorunları ile ilgili bilgilerin öne çıkarıldığı bu makaleleri –yayın tarihlerine göre- şöyle sıralamak mümkündür:

1. "Erzurumlu Emrah'ın Türk Cemiyetine Gösterdiği Yol", Erciyes, 9 (102), Haziran 1986, 20-25. 26.

2. "Şeytan Bunun Neresinde Redifli Koşma Kimin-

dir?”, *Erciyes*, 9 (102), Haziran 1986, 5-9.10.

3. “Koroğlu’na Ait Şiirler”, *Erciyes*, 9 (105), Eylül 1986, 19-22.

4. “Türk Şiirinde Malazgirt Zaferi”, *Erciyes*, 9 (107), Kasım 1986, 11-15.

5. “Azerbaycan Halk Şiirinde Vücutname”, *Erciyes*, 14 (163), Temmuz 1991, 29-31.

6. “Günümüz Aşıkları ve Aşık Şiirinin Bazı Meseleleri Üzerine”, *Erciyes*, 30 (351), Mart 2007, 21-23.

7. “Aşık Veysel ve Kıbrıs ile İlgili Bir Şiiri”, *Erciyes*, 31 (372), Aralık 2008, 36-37.

8. “Çıldırılı Aşık Şenlik ve Bir Şiirinin Tahlili”, *Erciyes*, 32 (374), Şubat 2009, 32-33.

Destanlar ve halk hikâyeleri hakkında yazdığı ve *Erciyes*’te yayımlanan makaleleri arasında yayımlanan yazılarda tahlil ve değerlendirmeler öne çıkar. Türk Dünyasında Karaca Oğlan’ın hayatı etrafında teşekkül eden halk hikâyeleri, halk hikâyelerinden efsaneleşen anlatılar, halk hikâyelerinin motif ve tip kataloğu hazırlanıp hazırlanamayacağı, halk hikâyelerinin ağıtlarda işlenişi gibi konularda değerlendirmeler yapılır. Murat Çobanoğlu’nun hikâye varlığı içinde bulunan ve bizim yüksek lisans tezimizde yer alan Cünun ile Dertli Sultan ve Hamit Han ile Melek Sultan hikâyeleri tahlil edilir. Arzu ile Kamber, Ercişli Emrah ile Selvihan, Koroğlu’nun Zuhuru, Koroğlu’nun Demircioğlu Erzurum Kolu, Ural Batır, Deli Dumrul Rodop eş-metni gibi konularda çeşitli tespit ve değerlendirmeler yapılır. Bu çalışmalarını da şöyle sıralamak mümkündür:

1. “Arzu ile Kamber”, *Erciyes*, 7 (82), Ekim 1984, 23-28.

2. “Emrah ile Selvihan Hikâyesi’nin Şiirlerinden Örnekler”, *Erciyes*, 9 (97), *Erciyes*, Ocak 1986, 21-25.

3. “Koroğlu’nun Zuhuru ve Onun Bingöl ile Münasebeti”, *Erciyes*, 9 (108), Aralık 1986, 14-17.

4. “Ercişli Emrah’ın Türk Halk Hikâyeciliği İçindeki Yeri”, *Erciyes*, 10 (116), Ağustos 1987, 22-23.

5. “Halk Hikâyelerinin Türk Kültürü İçindeki Yeri”, *Erciyes*, 12 (140), Ağustos 1989, 1-2.3.

6. “Koroğlu Hikâyesinin Demircioğlu Erzurum Kolu”, *Erciyes*, 12 (141), Eylül 1989, 11-13.14.

7. “Azerbaycan’da Halk Hikâyelerinin Efsaneleşmiş Şekilleri Var mıdır?”, *Erciyes*, 14 (165), Eylül 1991, 9-12.

8. Halk Hikâyelerinin Motif ve Tip Kataloğu Yapılabilir mi?”, *Erciyes*, 15 (177), Eylül 1992, 25-26.

9. “Masal, Halk Hikâyesi ve Efsanelerin Ağıtlarda İşlenişi”, *Erciyes*, 15 (178), Ekim 1992, 13-15.

10. “Ural Batır Destanının Türk Destanları İçindeki Yeri”, *Erciyes*, 21 (249), Eylül 1998, 20-25.

11. “M. H. Tehmasib’in Koroğlu Destanı’nda Karşılaştığımız Bazı Kavramlar Üzerine”, *Erciyes*, 25 (299), Kasım 2002, 6-8.

12. “Murat Çobanoğlu’nun Cünun ile Dertli Sultan Hikâyesi Üzerine Bir Tahlil Denemesi”, *Erciyes*, Mart 2006, 29 (339), 31-32.

13. “Ölümünün 3. Yılında Aşık Murat Çobanoğlu’nun Hamit Han ile Melek Sultan Hikâyesi Üzerine Bir Tahlil Denemesi”, *Erciyes*, 30 (354), Haziran 2007, 28-29. 30.

14. “Türk Dünyasında Karaca Oğlan’ın Hayatı Etrafında Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri”, *Erciyes*, 31 (363), Mart 2008, 31-37.

15. “Deli Dumrul Hikâyesinin Rodop Varyantı Üzerine”, *Erciyes*, 38 (446), Şubat 2015, 4-9.

Mit, efsane ve halk inanışları hakkında yazdığı makaleler arasında derleme, değerlendirme ve karşılaştırma özelliği taşıyanlar bulunmaktadır. Anadolu, Kıbrıs, Kazakistan, Kırgızistan ve Başkurdistan sahasından metin örneklerinin incelendiği mu makaleleri de şöyle sıralamak mümkündür:

1. “Adıyaman Besni’den Derlenen Efsaneler”, *Erciyes*, 12 (137), Mayıs 1989, 30-31.

2. “Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri”, *Erciyes*, 13 (153), Eylül 1990, 11-12.

3. “Azerbaycan’da Halk Hikâyelerinin Efsaneleşmiş Şekilleri Var mıdır?”, *Erciyes*, 14 (165), Eylül 1991, 9-12.

4. Masal, Halk Hikâyesi ve Efsanelerin Ağıtlarda İşlenişi”, *Erciyes*, 15 (178), Ekim 1992, 13-15.

5. “Ahmed-i Yesevi Hakkında Anlatılan Menkıbelerin Anadolu Efsaneleri İçindeki Yeri”, *Erciyes*, 16 (190),

Ekim 1993, 7-10.

6. "1974 Kıbrıs Barış Harekâtının Anadolu Efsanelerindeki İzleri", *Erciyes*, 17 (195), Mart 1994, 21-24.

7. "Dağların Yaratılışı ile İlgili Olarak Anadolu ve Balkanlarda Anlatılan Mitlerden: Hasan Dağı", *Erciyes*, 18 (215), Kasım 1995, 6-8.

8. "Kırgızistan'ın Isık Göl ve Çevresinde Tespit Edilen Efsanelerin Anadolu Efsaneleriyle Mukayesesi", *Erciyes*, 18 (216), Aralık 1995, 14-17.

9. "Elazığ'dan İki Efsane: Ejderha Taşı ve Hazar Gölü", *Erciyes*, 21 (250), Ekim 1998, 107-108.

10. "İçel Efsanelerine Genel Bir Bakış", *Erciyes*, (277), Ocak 2001, 21-25.

11. "Kıbrıs ve Mersin (İçel)'e Bağlı Olarak Anlatılan Efsaneler", *Erciyes*, (282), Haziran 2001, 19-21.

12. "İnsan Asıllı Dağ Efsaneleri", *Erciyes*, 24 (285), Eylül 2001, 28-30.

13. "Başkurt Türklerinin Efsanelerine Dair", *Erciyes*, 25 (298), Ekim 2002, 6-11. (Aralık 2002, 25-29.)

Masallar ve fıkralar / fıkra tipleri hakkında yazdığı makaleler de bu konuda çalışacak araştırmacılar için kaynak özelliği taşır. Bu makaleleri –yayımlanış tarihlerine göre- şöyle sıralamak mümkündür:

1. "Türk Masallarında Dinî Eğitim", *Erciyes*, 5 (55), Temmuz 1982, 15-16.

2. "Yazılı Kaynaklarda Bir Masal", *Erciyes*, 5 (57), Eylül 1982, 24-26.

3. "Azerbaycan'da Tespit Edilen Hayvan Masallarından Örnekler", *Erciyes*, 11 (123), Mart 1988, 17-19.

4. "Türkmen Halk Masallarını Okurken", *Erciyes*, 15 (169), Ocak 1992, 17-18.

5. Masal, Halk Hikâyesi ve Efsanelerin Ağıtlarda İşlenişi", *Erciyes*, 15 (178), Ekim 1992, 13-15.

6. "Kayseri'ye Yerleşen Doğu Türkistan Türklerinden Masal ve Masal Anlatma Geleneği", *Erciyes*, 15 (180), Aralık 1992, 13-15.

7. "Harputlu Fıkra Tipi: Daldikli'nin Osman Ağa", *Erciyes*, 19 (218), Şubat 1996, 29-32.

8. "Nasreddin Hocamıza Teşekkürler", *Erciyes*, (275), Kasım 2000, 5-7.

9. "Hayvan Masallarının Farklı Bir Bakış Açısından Değerlendirilmesi", *Erciyes*, 37 (441), Eylül 2014, 1-5.

10. "Azerbaycan ve Türkiye'de Aşıklık Geleneğini Konu Alan Bir Fıkra ve Fıkramız Atasözleri", *Erciyes*, 39 (465), Eylül 2016, 1-4.

Türk halk biliminin / halk edebiyatının diğer konuları hakkında yazdığı makaleler arasında doğup büyü-

düğü İçel / Mersin sözlü kültür ürünleriyle ilgili olanlar öne çıkar. Ayrıca Türkiye ve Türk Dünyasının çeşitli kültür özellikleri üzerine yazılan makaleleri de burada zikretmekte yarar var. Tekerleme, derleme faaliyetleri, halk hekimliği, atasözleri, dualar, ağıtlar, bayram ve kutlamalar, tarih ve dilbilimi alanında tanınmış bazı bilim adamlarının Türk halk bilimine katkıları, kültür ve turizm ilişkileri, çocuk edebiyatı konularının yer aldığı bu makalelerini de şöyle sıralamak mümkündür:

1. "Anamur'dan Derlenen Tekerlemeler", *Erciyes*, 5 (51), Mart 1982, 23-24.

2. "Azerbaycan Çocuk Edebiyatından Örnekler", *Erciyes*, 9 (100), Nisan 1986, 39-41.

3. "İçel Kültürü ve Halk Eğitimi Müdürlerinin Vazifeleri", *Erciyes*, 12 (133), Ocak 1989, 29-32.

4. "Doğu Anadolu'daki Derlemelerin Bugünkü Durumu", *Erciyes*, 12 (134), Şubat 1989, 6-7.8.

5. "Hocam Prof. Dr. Bahaeddin Ögel'in Folklor ve Edebiyatçılığı", *Erciyes*, 13 (152), Ağustos 1990, 2-4.

6. "Azerbaycan Folklorunda Halk Hekimliği", *Erciyes*, 16 (191), Kasım 1993, 28-32.

7. "Behçet Mahir'in Köroğlu Destanındaki Duaları", *Erciyes*, 17 (202), Ekim 1994, 5-7.

8. "Azerbaycan Atasözleri", *Erciyes*, 21 (244), Nisan 1998, 8-10.11.

9. "Auşar Ağıtlarının Bazı Özellikleri Üzerine", *Erciyes*, 21 (246), Haziran 1998, 23-27.28.

10. "Türk Dünyasında Nevruz Kutlamaları", *Erciyes*, 23 (272), Ağustos 2000, 6-7.8.

11. "Türk Dünyası Kültür Birliği Nasıl Sağlanır?", *Erciyes*, 22 (261), Eylül 1999, 1-2.

12. "Tuncer Gülensoy ve Yirmi Dört Yıldan Hatıralar", *Erciyes*, 28 (331), Temmuz 2005, 19-20.

13. Silifke'nin Kültür İklimi", *Erciyes*, 30 (352), Nisan 2007, 11-13. 14.

14. "Yuvak/Loğ", *Erciyes*, 30 (353), Mayıs 2007, 36-37.

15. "Halk Hekimliği ve Rüya Motifi Üzerine", *Erciyes*, (377), Mayıs 2009, 28-30.

16. "Muz, Turizm ve Tabiatın İç içe Olduğu İlçe: Boz-yazı", *Erciyes*, 35 (410), Şubat 2012, 289-297.

17. "Evlîya Çelebi Seyahatnamesi'nin Halk Hekimliği Açısından Değerlendirilmesi", *Erciyes*, 36 (421), Ocak 2013, 7-12.13.

18. "Silifke Yörükleri ve Bazı Kavramlar Üzerine", *Erciyes*, 37 (440), Ağustos 2014, 1-5.

19. "Silifke Yörük Kültüründe Analar ve Yörük Evle-

ri”, Erciyes, 37 (444), Aralık 2014, 5-10. (Mehmet Gökhan müstear adıyla)

20. “Yüzüncü Yılında Sarıkamış Harekâtının Beklenmeyen Düşmanları: Soğuk, Bit, Tifüsün Türk Halk Şiirine Yansıması”, Erciyes, 38 (446), Şubat 2015, 4-9.

21. “Azerbaycan ve Türkiye Halk Anlatıları ile Atasözlerinde Bozkurt”, Erciyes, 39 (464), Ağustos 2016, 7-10.

22. “Gülzar Kültürünün Türk Kültürü İçerisindeki Yeri”, Erciyes, 39 (467), Kasım 2016, 1-6.

Prof. Dr. Ali Berat Alptekin, katıldığı bazı halk edebiyatı seminerleri, bilgi şölenleri ve âşık edebiyatı şenlikleri / bayramları hakkında yazdığı makaleleri / değerlendirme yazılarını da Erciyes Dergisi okuyucularıyla paylaşmıştır. Bu yazılarını da şöyle sıralamak mümkündür:

1. “IV. Âşıklar Şenliğinin Ardından”, Erciyes, 5 (56), Ağustos 1982, 14-15.

2. “I. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Seminerinin Ardından”, Erciyes, 6 (72), Aralık 1983, 2-3.

3. “2. Millî Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresinin Ardından”, Erciyes, 11 (122), Şubat 1988, 1-2.

4. “VI. Uluslararası Ahmet Yesevî ve Türk Halk Edebiyatı Seminerinin Ardından”, Erciyes, 17 (200), Ağustos 1994, 32-33.

5. “Folklor ve Halk Edebiyatı Kongresi ve 35. Türkiye Âşıklar Bayramı’nın Ardından”, Erciyes, 24 (288), Aralık 2001, 21-22.23.

6. “III. Folklor ve Halk Edebiyatı Kongresi ve 36. Türkiye Âşıklar Bayramının Ardından”, Erciyes, 25 (290), Şubat 2002, 21-23.

7. “2. Tarsus Karaca Oğlan Şelâle Şiir Akşamları hakkında Bazı Notlar” Erciyes, 27 (313), Ocak 2004, 4-6.

8. “Tika I. Uluslararası Türkoloji Sempozyumunun Ardından”, Erciyes, 27 (320), 21-24.

9. “3. Tarsus Karaca Oğlan Şelâle Şiir Akşamları Hakkında Bazı Notlar”, Erciyes, 27 (324), Aralık 2004, 1-2.

10. “42. Konya Âşıklar Bayramı’nın Ardından”, Erciyes, (378), Haziran 2009, 34-36.

Erciyes Dergisi okuyucularıyla paylaştığı makaleleri arasında çeşitli kitap tanıtımları da bulunmaktadır:

1. “Kitaplar Arasında: Sarı Çiçek”, Erciyes, 5 (50), Şubat 1982, 8.9. (Prof. Dr. Saim Sakaoğlu’nun Sarı Çiçek / Sivashlı Âşık Kul Gazi adlı kitabının tanıtımı)

2. “Sümmanî Bibliyografyası”, Erciyes, 6 (63), Mart 1983, 20-21. (Mehmet Kardeş’in aynı adlı kitabının tanıtımı)

3. “Kitaplar Arasında: Ay Şafağı Çok Çiçek”, Erciyes,

6 (66), Haziran 1983, 19-20. (Bahaeddin Karakoç’un aynı adlı kitabının tanıtımı),

4. “Folklor Bibliyografyaları Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme”, Erciyes, 14 (168), Aralık 1991, 21-22. (Prof. Dr. Saim Sakaoğlu’nun aynı adlı kitabının tanıtımı)

5. “Kitaplar Arasında: Türk Fıkraları ve Nasrettin Hoca”, Erciyes, 15 (176), Ağustos 1992, 6.7. (Prof. Dr. Saim Sakaoğlu’nun aynı adlı kitabının tanıtımı)

6. “Erzincan Üzerine Dört Kitap (Erzincan Efsaneleri; Erzincan Manileri, Erzincan’ın Gözyaşları (Deprem Ağıt ve Destanları); Erzincan’da Giyim, Kuşam, Halk Oyunları ve Halk Türküleri)”, Erciyes, 17 (201), Eylül 1994, 31-32.ü

7. “Kitaplar Arasında: Şaman Efsaneleri ve Söylemleri”, Erciyes, 18 (213), Eylül 1995, 9-11. (Fuzuli Güzelov ve Celal Memmedov’un aynı adlı kitaplarının tanıtımı)

8. “Kitaplar Arasında: Hurşit ile Mahmihri Hikâyesi”, Erciyes, 20 (237), Eylül 1997, 25-26. (Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ve Prof. Dr. Ali Duymaz’ın aynı adlı kitaplarının tanıtımı)

9. “Eren’ce (Halk Bilim Yazıları)”, Erciyes, 21 (248), Ağustos 1998, 28-29. (Dr. Eren Akçiçek’in aynı adlı kitabının tanıtımı)

10. “Bir Erzincan Âşığı Mustafa Uçar ve Erzincan Örf ve Âdetlerinden Bir Demet”, Erciyes, 24 (286), Ekim 2001, 22-23.

11. “Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması”, Erciyes, 26 (301), Ocak 2003, 29-30. (Prof. Dr. Esmâ Şimşek’in aynı adlı kitabının tanıtımı)

12. “Kars İlinin Meselelerini Öğrenmek İçin: ‘Kristal Kar Tanelerindeki Mürekkep İzleri’ Kitabını Okuyunuz”, Erciyes, 31 (371), Kasım 2008, 17-19.

SONUÇ

Türkiye’nin en uzun soluklu dergilerinden biri olan Erciyes’i ayakta tutan hayat damarları arasında Ali Berat Alptekin’in makalelerinin özel bir yeri bulunmaktadır. Prof. Dr. Ali Berat Alptekin, Türk halk biliminin / halk edebiyatının çeşitli konularında yazdığı makaleleriyle Erciyes Dergisine unutulmaz katkılar sağlamıştır. Makaleleriyle yaptığı katkılardan başka Erciyes Dergisi Bibliyografyası’nı da hazırlayıp yayımlaması Alptekin ile Erciyes Dergisi arasındaki bağları kuvvetlendirmiştir. Alptekin’in bu katkıları, Erciyes’in bilim ve kültür dünyasında önemli bir edinmesine yardımcı olmuştur.

Prof. Dr. Ali Berat Alptekin, takvim yaprakları 14 Mayıs 1952'yi gösterdiğinde Mersin ilinin Silifke ilçesine bağlı olan İmamuşağı köyünde dünyaya gelmiştir. Nüfusa 10 Nisan 1953 tarihiyle kaydedirilen Prof. Dr. Alptekin, Mehmet ve Emine Alptekin çiftinin dördüncü çocuğudur.

Prof. Dr. Alptekin, ilköğrenimini köyünde, orta ve lise öğrenimini ise Silifke'de tamamlar. 1973 yılında girdiği Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 1977 yılında mezun olur. 13 Şubat 1978 tarihinde sınıf öğretmeni Ayşe Boz Hanım ile evlenir. 1977-1979 yılları arasında Silifke'de edebiyat öğretmenliği yaptıktan sonra 1979 yılının Mayıs ayında mezun olduğu Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde asistan olarak göreve başlar. Burada Sosyal Bilimler Enstitüsüne bağlı olarak Prof. Dr. Saim Sakaoğlu danışmanlığında 1980 yılında Kirmanşah Hikâyesi Üzerinde Bir Çalışma adlı doktora ön çalışmasını, 1982 yılında ise Taşeli Plâtosu Masallarında Motif ve Tıp Araştırması -İnceleme-Metinler- adlı doktora tezini tamamlar. 1982 yılında doktor unvanını aldıktan sonra aynı yılın Temmuz-Kasım ayları arasında Denizli'de piyade er olarak vatanî görevini yapar.

8 Ağustos 1985 tarihinde Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne yardımcı doçent olarak atanır. 9 Ekim 1996 tarihinde doçent unvanını alan Prof. Dr. Alptekin, Elazığ'daki görevinden ayrılarak 24 Ağustos 1998 tarihinde Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalına atanır. 21 Mayıs 2002 tarihinde profesör olur, Selçuk Üniversitesinin bölünmesi üzerine çalıştığı fakülte önce Konya, ardından Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi bünyesine dâhil edilir. 16 Temmuz 2019 tarihinde aynı üniversiteden emekli olur.

Akademik hayatı boyunca Atatürk, Fırat ve Necmettin Erbakan Üniversitelerinde çalışmış ayrıca Van Yüzüncü Yıl, Erciyes ve Niğde Üniversitelerinde de lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde dersler

*Niğde Ömer Halisdemir Üni. Fen Ed. Fak. TDE Bölümü Öğretim Üyesi / e-posta: haticeicel@hotmail.com

vermiştir. Uluslararası Hoca Ahmet Yesevî Türk-Kazak ve Lefke Avrupa Üniversiteleri de Prof. Dr. Alptekin'in ders verdiği kurumlardandır.

Ömrünün büyük bir bölümünü bilime adanmış ve bu uğurda bıkmıyıp usanmadan çalışan Prof. Dr. Alptekin, gerek yurt içi gerekse de yurt dışında düzenlenen birçok bilimsel organizasyon ve sempozyuma katılarak bildiriler sunmuştur. Yaptığı çalışmalar dolayısıyla birçok ödüle layık görülmüştür. Bunlardan bazıları; İhsan Hınçer Türk Folkloruna Hizmet Ödülü (1995), İçel Kültürüne Hizmet Ödülü (1996), Fırat Havzası Gazeteciler Cemiyeti Ödülü (1996), Elginkan Vakfı 2015 Yılı Türk Kültürü Araştırma Ödülü (2015), Mana'sın Mirasçıları: Türk Dünyası Kültürüne Hizmet Ödülü (2018)'dir. Aldığı bu ödüllerin dışında 2015 yılında Prof. Dr. Alptekin'e Türk Dünyası Araştırmaları Uluslararası İlimler Akademisi (TDAUİA) tarafından fahri doktor unvanı verilmiştir.

Prof. Dr. Alptekin akademik hayatı boyunca lisansüstü düzeyde birçok öğrenci yetiştirmiş, danışmanlığında 24 yüksek lisans ve 9 doktora tezi hazırlanmıştır. Kitap, makale, bildiri ve ansiklopedi maddesi boyutunda yüzlerce çalışmaya imza atmıştır. Türk halk biliminin hemen hemen her türüyle ilgili olan çalışmaları sadece Türkiye ile sınırlı kalmamış tüm Türk dünyasına yayılmıştır. Bu çalışmaları rakamlarla ifade edildiğinde; basılmış 43 kitabının, 67 ansiklopedi maddesinin, 345 makale ve bildirisinin olduğu görülmektedir. Derginin sınırlarını zorlamamak için burada makale, bildiri ve ansiklopedi maddesi kapsamında yapılan çalışmalarının künyesi verilmeyecek sadece kitapları kronolojik olarak sıralanacaktır:

1. *Azerbaycan Âşıkları ve El Şairleri I*, 1985. (Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ve Prof. Dr. Esmâ Şimşek ile birlikte hazırlanmıştır).

2. *Azerbaycan Âşıkları ve Halk Şairleri II*, 1986. (Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ve Prof. Dr. Esmâ Şimşek ile birlikte hazırlanmıştır).

3. *Dadaloğlu Bibliyografyası (Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Örnekler)*, 1988. (Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ile birlikte hazırlanmıştır).

4. *Erzurumlu Emrah Bibliyografyası (Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Örnekler)*, Ankara 1988.

5. *Çıldırlı Âşık Şenlik Bibliyografyası (Hayatı, Sanatı*

ve Şiirlerinden Örnekler), Ankara 1989.

6. İçel Bibliyografyası, Ankara 1989.

7. Bayburthlu Zihnî Bibliyografyası (Hayatı, Eserleri, Sanatı, Nüktedanlığı ve Şiirlerinden Örnekler), Ankara 1990. (Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ile birlikte hazırlanmıştır).

8. Hayvan Masalları, Ankara 1991, 2005.

9. Azerbaycan Tapmacaları / Bilmeceleri, Elazığ 1992. (Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ve Prof. Dr. Esmâ Şimşek ile birlikte hazırlanmıştır).

10. Âşık Hacı Karakulçık (Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Örnekler), Hatay 1993.

11. Fırat Havzası Efsaneleri, Hatay 1993.

12. Yesevî Ocağında 210 Gün, Elazığ 1996.

13. Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı, Ankara 1997, 2000, 2002, 2005, 2009, 2013, 2015, 2016.

14. Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri I, Ankara 1997. (Prof. Dr. Saim Sakaoğlu, Prof. Dr. Esmâ Şimşek ve Yurdanur Sakaoğlu ile birlikte hazırlanmıştır).

15. Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II, Ankara 1999. (Prof. Dr. Saim Sakaoğlu, Prof. Dr. Esmâ Şimşek ve Yurdanur Sakaoğlu ile birlikte hazırlanmıştır).

16. Azerbaycan Âşıkları ve Halk Şairleri I (16-18. Yüzyıllar), Ankara 2000. (Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ve Prof. Dr. Esmâ Şimşek ile birlikte hazırlanmıştır).

17. Kirmanşah Hikâyesi, Ankara 1999.

18. Âşık İmamoğlu (İsmail Alptekin), Silifke 2002.

19. Begim / Âşık Temel Turabi, Bursa 2002.

20. Ercişli Emrah Bibliyografyası, Ankara 2002. (Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ile birlikte hazırlanmıştır).

21. Taşeli Masalları, Ankara 2002.

22. Benden Toprak İstenir mi / Öksüz Ozan, Konya 2003.

23. Gönül Kervanı / Âşık Kul Nuri, Ankara 2003.

24. Kazak Masallarından Seçmeler, Ankara 2003.

25. Erciyes Dergisi Bibliyografyası / Yıllar: 1978-2003- Sayılar: 1-312, Kayseri 2004.

26. Âşık Veysel / Türküz Türkü Çağırırız, Ankara 2004, 2007.

27. Ağlayan Bayrak (Âşık Fethi Kadioğlu), Konya 2004.

28. Palandöken'in Zirvesindeki Âşık: Erzurumlu Emrah, Ankara 2004.

29. Sevdalarım / Hüseyin Gümüşt, Mersin 2004.

30. Evliya Çelebi Seyahatnamesinden Seçmeler, Ankara 2005, 2006.

31. Çıldırılı Âşık Şenlik Divanı (Hayatı, Şiirleri,

Atışmaları ve Hikâyeleri), Ankara 2006.

32. Türk Saz Şiiri Antolojisi, Ankara 2006, 2008. (Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ile birlikte hazırlanmıştır).

33. Halk Şiirinden Seçmeler, Ankara 2007. (Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ile birlikte hazırlanmıştır).

34. Âşık Veysel, Ankara 2009.

35. Nasreddin Hoca, Ankara 2009. (Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ile birlikte hazırlanmıştır).

36. Geçmişten Günümüze Âşıkların Dilinden Sarıkamış, İstanbul 2010. (Prof. Dr. Abdurrahman Güzel ile birlikte hazırlanmıştır).

37. Halkbilimi Araştırmaları, Ankara 2011.

38. Efsane ve Motifleri Üzerine, Ankara 2012.

39. Türk Mânilerinden Seçmeler, Ankara 2013.

40. Türk Ninnilerinden Seçmeler, Ankara 2013.

41. Anadolu'dan Kıbrıs'a Halk Kültürü Köprüsü, Ankara 2015.

42. Erzurum'un Yüzleri: Behçet Mahir, Erzurum 2016.

43. Feyzi Halıcı ve Yirminci Yüzyıl Âşıkları Üzerine Araştırmalar, Ankara 2016 (Yayına hazırlayan).

Prof. Dr. Alptekin'in bu eserlerin dışında Türk Halk Şairleri Bibliyografyası: 12 (Ankara 1992) adlı eserde Posoflu Âşık Müdâmi Bibliyografyası (Prof. Dr. Esmâ Şimşek ile birlikte) bölümünün yanı sıra Türk Halk Şiiri (Eskişehir 2011) adlı kitapta da bölüm yazarlığı bulunmaktadır. Ünü Türk dünyası sınırlarını aşmış ve bazı çalışmaları Almanca ve Makedoncaya çevrilmiştir. Bazı kitapları da genişletilerek yeniden basılmak üzere matbaaya verilmiştir.

Prof. Dr. Alptekin'in bilim adamlığının yanı sıra ön plana çıkan diğeri bir özelliğı öğrencilerini bilimin ışığıyla aydınlatan ve onların hemen hemen her türlü sorunuyla ilgilenen koruyup kollayan hocalığıdır. Örnek alınacak başka bir yönü ise iyi bir eş ve aile babası olmasıdır. Ayşe Alptekin ile sevgi, saygı ve sadakat temeli üzerine oturan imrenilesi bir evlilik hayatı sürdürmektedir. Eşi, Prof. Dr. Alptekin'i akademik hayatı boyunca desteklemiş ve daima onun arkasında durmuştur. Erzurum'da görev yaptığı yıllarda bu evlilikten iki çocuğı dünyaya gelmiştir: Emine Gökçen Koçer (1979-şimdi profesör) ve Ali Gökhan Alptekin (1984-şimdi pilot). İki evladı babalarına üç torun vermişlerdir: Göktaş (2009) ve Ali Alptuğ Koçer (2014) ile Zeynep İlay Alptekin (2013).

İnsan hayatının şekillenmesinde, yön bulmasında ya da kendi “ben”ine kavuşmasında çoğunlukla sihirli bir dokunuşa ihtiyaç duyulur. Bu dokunuş, bazen anne/babaların bilinçli yönlendirmeleriyle bazen yaşanan acı/tatlı bir olayla bazen de rol-model kabul edilen bir bilge kişinin yol göstermesiyle gerçekleşir. Sonrasında, o sihirli dokunuşla kararan dünyalar aydınlanır, varlığı fazlaca hissedilmeyen umut kırıntıları yeşerir ve geleceğe yönelik kıvılcıklar meşaleye dönüşür.

İşte sevdiği, yüreğinde geleceğe dair umutlar beslediği insanlara, özellikle de öğrencilerine kucak açan, yol gösteren daha anlaşılır bir ifadeyle sihirli dokunuşlarıyla onların hayatlarını değiştiren sayılı isimlerden biri de değerli Hocam Prof. Dr. Ali Berat Alptekin'dir. O, çeşitli vesilelerle tanışıp gözlerinde umut ışığı gördüğü birçok gencin elinden tutarak onların akademik hayata atılmalarına vesile olmuştur. Gururla söyleyebilirim ki bu şanslı kişilerden biri de benim. Çünkü o sihirli elleriyle benim de hayatıma dokundu ve belki de bir öğretmen olarak Anadolu'nun ücra bir köşesinde çalışmayı hayal ederken bugün birçok insanın arzulayıp de elde edemediği güzel bir konuma gelmemi sağladı. Ve daha benim gibi niceleri aynı dokunuştan nasibini aldı ya da bu dokunuşun kıymetini bilemediler...

Peki birçok insanın ufkunu genişletip hayat yollarını aydınlatan bu kişinin nasıl bir eğitim metodu vardı? 1982-1983 eğitim-öğretim yılından bugüne kadar, attığı her adımla, söylediği her sözle ve davranışlarıyla akademik hayatımı şekillendiren ve kendime rehber edindiğim Ali Bey, nasıl bir eğitmendi? Bu yazıda, değerli Hocam Prof. Dr. Ali Berat Alptekin'in “eğitici/eğitmen” kişiliğini kendi gözlemlerimden ve yaşadıklarımın hareketle anlatmaya çalışacağım.

*O, her şeyden önce, üstlendiği her görevi hakkıyla yerine getiren vicdan sahibi bir eğitmendi. Bu özelliği, dakikliği ve titizliği ile de birleşince dersine vaktinde gidip vaktinde çıkan, kendisine ayrılan süreyi asla boş işlerle doldurmayan örnek bir eğitimci

olarak çıkar karşımıza. Bu durum, bazı öğrencilerin pek hoşuna gitmese de derslerin boş geçmesi gibi bir ihtimal asla olmazdı onun hayatında. Özellikle hak, hukuk ve adalet konusunda oldukça hassas olan Ali Bey, kimsenin hakkını yemez, yapmadığı dersi, hak etmediği bir ödemeyi asla kabul etmezdi.

*Hocamda dikkat çeken başka bir özellik ise üretkenliği, çalışma azmi ve öğrencilerine olan itimadı idi. Hemen her insan için hayatta en büyük değer ailedir. Ama söz konusu Ali Bey olunca iş değişir. Hoca'nın hayatında da elbette ailesi önemlidir. Ama onlar kadar önemli olan başka kişiler de vardı ki bunların başında öğrencileri, hatta öğrencilerinin öğrencileri gelmekteydi. O, son günlerde ciddi ve zor bir hastalıkla mücadele etmesine rağmen her görüşmemizde geleceğe yönelik çalışma planları yapmış, her birimize ayrı bir konu verip en kısa zamanda hazırlamamızı istemiştir. Onun nazarında öğrencileri sadece çalışkanlıklarıyla ön plana çıkmaz; ahlâkî yapısı, ailevi durumu, millî konulardaki hassasiyeti vs. gibi durumları da oldukça önemlidir. Özellikle öğrencileri arasında maddi sıkıntısı olanlara kol-kanat gerer, imkânları doğrultusunda her yıl belli sayıda öğrenciye burs verir, eksik kitaplarını kendi imkânlarıyla tamamlamaya çalışırdı. Nitekim 6-7 saat süren bir ameliyattan çıktıktan sonra, ilk görüştüğümüzde bana söylediği söz; “Esmâ, ben öğrencilerimin dualarıyla ayaktayım. Bu ay, benim adıma onlara bir miktar harçlık ver!” olmuştur. Ardından sormaya devam etmişti; “Evladlar nasıl? Ebru doçentliğe başvurdu mu? Gülda yayın dosyasını tamamladı mı? Serdar doktorasını bitiriyor mu?...” Çok şükür Ebru'nun doçentliğini gördü, Serdar'ın doktora tez savunmasına jüri üyesi olarak geldi. İnşallah en kısa zamanda Gülda'nın yayın dosyasının tamamlandığı müjdesini de vereceğiz.

*Hoca'nın iyi mi yoksa kötü mü olduğuna karar veremediğim bir özelliği de işlerinde haddinden fazla aceleci olması, başladığı işi mümkün olan en kısa zamanda bitirmek istemesi idi. -Ha bu arada birçok konuda Hocamı örnek almama rağmen bir işi çabucak yapma konusunda sınıfta kaldığımı da belirtmek isterim.- Hiç şüphesiz kendisini de

* Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi / ELAZIĞ

yoran bu yapısı, bazen tatilinden, dinlenmesinden ve en önemlisi ailesinden feragat etmesine sebep olmuştur. Bazı durumlarda ise bir taşla iki/üç kuş vurmak için birkaç işi birlikte yapmaya çalışarak kendisini fazlasıyla yormuştur. Belki de Hoca'nın bu özelliğinden dolayı sözde dinlenmek için gittiğimiz birçok piknikte ya benim tezi okumuşuz ya yeni bir çalışmanın temellerini atmışız ya da tamamlanan bir çalışmanın tashihini yapmışızdır. Bu durumla ilgili sık sık tekrar ettiği bir söz vardır: “Çalışmanın yeri ve zamanı olmaz. Fırsat bulduğun her yerde çalışacaksın. Ben, babamın hastalığında, yanında refakatçi kalırken ... adlı çalışmamı hazırlamıştım, rahmetli Zeynep'in ameliyatında şu makaleyi yazmıştım vs. ...” Hoca, bu sözleriyle insanın, isterse en kötü anında dahi güzel işler yapabileceğini vurgulamıştır. Kısacası, çalışmalarına öyle bir aşkla bağlanmıştır ki, eş-dost da, akraba ziyaretleri de, eğlenceler de, sağlık da hep ikinci plânda kalmıştır onun hayatında. Hiç unutmam, çalışma programı yaptığımız bir günün öncesinde, Hocayı arayıp rahatsızlandığımı ve okula gelemeyeceğimi söylemiştim. Hocamın sözleri hâlâ kulaklarımda; “Hastalanacak zamanı mı buldun

Esmâ! Yapacağımız bir sürü iş vardı!...” Aaaah değerli Hocam, hayat bitiyor, iş bitmiyor... Keşke birazcık da sağlığını düşünseydiniz.

*Atalarımız, “Kuş kanadıyla uçar.” demişler. Hocam da birçok akademisyen gibi gelecek vadeden öğrencilerinin elinden tutup onları yarınlara hazırlamak için büyük çabalar sarf etmiştir. Bir öğrenci, eğer çalışkanlığı, azmi, ahlâkî yapısı ve vatanperverliği ile dikkatlerini çekmişse, Hoca artık hep onun yanındadır. O öğrencinin her türlü sorunuyla ilgilenir, bilimsel çalışmalara teşvik eder ve illa ki birkaç makale hazırlatıp bunların yayımlanmasına vesile olurdu. Bu konuda en şanslı öğrencilerinden biri de ben idim. Hocam, öğrencilik yıllarımda hem üç-dört tane makalem yayımlanmasını sağlamış hem de değerli Hocamız Saim Bey'in rehberliğinde; Azerbaycan Âşıkları ve El Şairleri 1 (1985) ve Azerbaycan Âşıkları ve Halk Şairleri 2 (1986) adlı kitabın üçlü isimle yayımlanmasına vesile olmuştur. Söz konusu kitabın birinci cildi yayımlandığında ben, henüz üniversitede ikinci sınıf öğrencisi idim. Kitabın ikinci cildi ise üçüncü sınıfa geçtiğimde yayımlanmıştı. Burada itiraf etmeliyim ki, o yıllarda Ali Bey olmasaydı ne makale yazabilirdim ne de kitapta adım olurdu. Muhtemelen akademik hayatım da olmazdı. Ama Hocamda öyle bir azim vardı ki, birçok zorluğa rağmen tuttuğu eli asla bırakmadı.

Bir hocadan çok bir ağabey gibi, bir baba gibi öğrencilerine yaklaşan, öğrencilerinin çalışmaları dışında ailevi ve sosyal yönleri ile de ilgilenen Ali Bey için daha çok şey söylenebilir. Ama sözü fazla uzatmamak adına bunlar içerisinde bana göre en önemli yanını bir daha hatırlatarak konuyu tamamlamak istiyorum. O da Hoca'nın kültürel değerlere, millî birlik ve beraberliğe, Türk kültürüne, diline, dinine ve bayrağına verdiği önemdir. Vatanperver bir kişiliğe sahip olan hocamız, yaşam şekliyle, davranışlarıyla ve sözleriyle bu özelliğini hep hissettirmiş ve öğrencilerinde de aynı hassasiyeti aramıştır... Öğrencilerimle birlikte, eğer Hocamın bu kıstaslarına uyabilmiş ve örnek bir hocanın örnek çırakları olabilmişsek, ona karşı bir nebze de olsa görevimi yapabilmem huzurunu hissedeceğim.

Canım Hocam, bütün dualarım sizinle...

PROF. DR. ALİ BERAT ALPTEKİN HOCAYLA İLK TANIŞMAM

Prof. Dr. Nedim BAKIRCI

1994 yılında Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kazanmıştım. Birinci sınıf bitmiş, ikinci sınıfa başlamıştım. Bölüme geldiğimiz günden itibaren üst sınıfta okuyan ve tanıdığım mezun arkadaşlardan Yrd. Doç. Dr. Ali Berat Alptekin ismini sık sık duymaya başlamıştım. Ali Berat Alptekin hocadan ders alan arkadaşlar onun ne kadar sert, ne kadar gaddar olduğundan, onun dersinden bölümü uzatan çok arkadaş olduğundan bahsediyorlardı. Daha doğrusu Ali Berat Alptekin hoca astığı astık, kestiği kestik bir adammış!!! Masallarda ve efsanelerde sıkça karşımıza çıkan ejderha misali ağızdan ateşler saçan ve yanına kimsenin yaklaşmadığı bir Ali Berat Hoca... Ben hocayı hiç görmediğim için; “Bu nasıl bir hocaymış, inşaallah ben bölümü bitirinceye kadar gelmez.” diye de içimden geçirmiyordum değilim.

Ali Berat Hoca, benim Fakülteye başladığım 1994-1995 eğitim öğretim yılında Kazakistan’ın Yesi şehrindeki Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi’ne misafir öğretim üyesi olarak gitmişti. Aradan bir yıl geçti, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde ikinci sınıfa başlamıştım. Türk Halk Edebiyatı dersimize Yrd. Doç. Dr. Esmâ Şimşek (Şimdi Profesör) giriyordu. İkinci sınıfın güz dönemi başlarıydı. Sınıfta oturmuş Esmâ Hocamızı bekliyorduk. Esmâ Hoca biraz gecikince merak etmiştik. Çünkü Esmâ Hocam, hep dersine saatinde gelir ve saatinde çıkardı. Bir müddet sonra Esmâ Hoca sınıfa girdi ve yanında güler yüzlü, heybetli, beyaz saçlı, traşlı, takım elbiseli ve kravatlı bir adam daha vardı. Sınıf merak içersin idi, doğal olarak ben de merak ediyordum, Esmâ hocayla gelen adam kim diye...

Esmâ Hocamız, bir mukaddimeden sonra gelenin Yrd. Doç. Dr. Ali Berat Alptekin olduğunu söyleyiverdi. Hocanın Kazakistan’dan döndüğünü, artık bölümde derse gireceğini belirtince, işte şimdi yandık diye içimden geçiri-

verdim. Esmâ Hocam sözünü tamamlayınca, Ali Berat Hoca konuşmaya başladı. Sınıf pür dikkat hocayı dinliyordu. Ali Berat Hocadan ders alan arkadaşların anlattıklarıyla karşımızda konuşan hoca, aynı hoca mı diye düşünmeden alamıyordum kendimi. Çünkü kürsüde konuşan hocamız, anlatılanların tam aksine kibar, güler yüzlü, karşısındakini etkileyen bir ses tonu ile akıcı konuşan, babacan tavırlı bir adam... O gün Ali Berat Alptekin hocamızı ilk defa görmüş ve çok sevmiştim. Daha sonra hocanın odasına sık sık gider, onun güzel sohbetini dinler olmuştum. Her gittiğimde yeni yeni şeyler öğrenirdim. Hele de Türk dünyasından ve özellikle Kazakistan’dan bahsedince gözleri parlar, heyecanla gördükleri ve şahit oldukları olayları anlatırdı. Daha sonra gözlemlerini ve hâtıralarını Yesevi Ocağında 210 Gün (1996) adlı kitabında toplamıştı. Her görüşmemizde hocanın babacan tavrı sebebiyle, benim gözümde ejderha olmaktan çıkmış âdeta devleşmişti. Yani, bana anlatılan hoca gitmiş, rol model alacağım bir hocaya dönüşüvermişti. Fakülteyi bitirinceye kadar Ali Berat Hoca ile hoca öğrenci değil abi-kardeş, baba-oğul gibiydik.

Fakülteyi bitireceğim zaman Ali Berat Hoca beni yanına çağırması ve şöyle demişti: “Bak Nedim, sakın bütünlüme kalma. Niğde Üniversitesinde ilan edilecek asistanlık sınavına seni göndereceğim. Ona göre...”. Düşünsenize Ali Berat Hoca, 100 kişilik sınıftan asistan olmam için beni seçmişti. Ne büyük mutluluktu o an benim için. O gün elimden tutmuş ve Profesör oluncaya kadar her türlü katkıyı sağlamıştı.

Hakikaten Ali Berat Hoca, tanıştığımız ilk günden bugüne kadar hep yanımda olmuş, bana arkadaşlık, abilik ve babalık yapmış, insani yönü çok yüksek, adam gibi adam diyeceğimiz nadir insanlardan biridir. Esmâ Hocamın güzel ifadeyle biyolojik babam Feyzi Bakırcı, akademik babam ise Prof. Dr. Ali Berat Alptekin’dir...

Hocama Allah’tan sağlık diliyorum...

**EKİP ÇALIŞMASI İŞİĞİNDA
PROF.DR. ALİ BERAT ALPTEKİN'İN ÇALIŞMALARI**

Nail TAN

Halk bilimi, geniş araştırma alanı ve konuları dolayısıyla bilim dalları içinde en çok ekip çalışmasını gerektiren bir özelliğe sahiptir. Birçok disiplin, bilim dalı halk bilimiyle uzak veya yakından ilgilenmek zorunda kalmıştır. Söz gelimi; tıp, veterinerlik, eczacılık, müzikoloji, antropoloji, etnoloji, sosyoloji, psikoloji, felsefe, hukuk, sanat tarihi, gastronomi bu bilim dallarından bazılarıdır. Bir köyde derleme yapılırken ekip çalışmasına mutlaka ihtiyaç vardır. MİFAD'da görev yaptığımız 1970-1984 yılları arasında derleme ekiplerini kurarken buna çok dikkat ederdik.

Ayrıca, tek alanda söz gelimi halk edebiyatı alanındaki bazı araştırmalarda da ekip çalışmasının daha olumlu sonuçları olmakta, daha hızlı sonuç alınmakta, eksikler-yanlışlar daha aza indirgenmektedir. Halk edebiyatı ürünleri önemli ölçüde müzikle iç içedir. Bu yüzden, uzun yıllar halk hikâyelerinin, ninnilerin ezgi yönü ihmal edilmiştir. Prof.Dr. Armağan Elçi'nin Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinin müziğini incelemesi ilk güzel örnek olmuştur. Elçi'nin ikinci baskı yayımı daha mükemmel olmuştur: Âşık Şeref Taşlıova'nın

Ezgi Repertuarı, Ankara 2011, 631 s. Gazi Kitabevi Yayını.

Halk edebiyatı alanında en başarılı, verimli ekip çalışması örnekleri Prof.Dr. Saim Sakaoğlu, öğrencisi Prof.Dr. Ali Berat Alptekin ve onun öğrencisi Prof.Dr. Esmâ Şimşek tarafından verilmiştir denebilir. Bu üçlünün yanı sıra Alptekin'in sadece hocası ve başka kişilerle ortak çalışmaları da vardır.

Türk bilim hayatında diğer öğretim üyelerinde de görülmesi dileğiyle dostum Prof.Dr. Ali Berat Alptekin'in içinde yer alıp büyük katkılarda bulunduğu bizzat şahit olduğumuz bazı çalışmaları şöyle özetleyebiliriz:

A. Sakaoğlu, Alptekin, Şimşek Yayınları:

1. *Azerbaycan Âşıkları ve El Şairleri I, İstanbul 1985, Halk Kültürü Yay.*

2. *Azerbaycan Âşıkları ve El Şairleri II, İstanbul 1986, Halk Kültürü Yay.*

3. *Azerbaycan Tapmacaları/Bilmeceleri, Elazığ 1992.*

4. *Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri I, Ankara 1997, (Y. Sakaoğlu'nun eklenmesiyle), AKM Yay.*

5. *Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II*, Ankara 1999, (Y. Sakaoğlu'nun eklenmesiyle), AKM Yay.

6. *Azerbaycan Âşıkları ve Halk Şairleri (16-18. Yüzyıllar)*, Ankara 2000, AKM Yay.,

B. Sakaoğlu-Alptekin Yayınları:

1. *Dadaloğlu Bibliyografyası*, Ankara 1988, KTB MİFAD Yay.

2. *Bayburtlu Zihnî Bibliyografyası*, Ankara 1990, KTB HAKAD Yay.

3. *Ercişli Emrah Bibliyografyası*, Ankara 2002, KTB HAGEM Yay.

4. *Türk Saz Şiiri Antolojisi*, Ankara 2006, Akçağ Yay.

5. *Halk Şiirinden Seçmeler*, Ankara 2007, Akçağ Yay.

6. *Nasreddin Hoca*, Ankara 2009, AKM Yay. 3 bs., 2018, Akşehir Belediyesi.

Ç. Prof.Dr. Esmâ Şimşek'le Yayın:

1. *Posoflu Âşık Müdamî Bibliyografyası*, Ankara 1992, KTB HAGEM Yay. (s.81-122).

D. Prof.Dr. A. Güzel'le Yayın:

1. *Geçmişten Günümüze Âşıkların Dilinden Sarı-kamış*, İstanbul 2010, Babıali Kültür Yay.

E. M. Nizameddin Coşkun'la Yayın

1. *Çıldırli Âşık Şenlik Divanı*, Ankara 2006, Çıl-

dır Belediyesi Yay.

Prof.Dr. Ali Berat Alptekin editör ve yayın koordinatörü olarak da birçok kitabın hazırlanıp yayımlanmasında görev almıştır. Bu 16 kitabın listesi geçen yıl hakkında yayımlanan Armağan'ın 19. sayfasında görülecektir.

Değerli bilim insanının ferdi çalışmaları, yayımları da oldukça fazladır. Her bilim insanının adıyla birlikte anılmasını sağlayan bir baş eseri, taç eseri bulunduğuna inanıyoruz. Faruk Sümer denildiğinde Oğuzlar, Bahaeddin Ögel denildiğinde Türk Mitolojisi, Mehmet Kaplan denildiğinde de Şiir Tahlilleri'nin akla geldiği gibi. Bizce, Prof.Dr. Ali Berat Alptekin'in yazılması zor, taç eseri Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı (Ankara 1997, Akçağ Yay.)'dır. Nitekim 2016 yılına kadar 8 baskısı yapılmıştır. Kendisinden bu eserini aşacak yeni bir taç eser beklediğimizi de belirtmeden geçemeyeceğiz.

Prof.Dr. Ali Berat Alptekin, daima Üniversitelerimizin yüz akı, örnek bilim insanlarımızın ön sıralarında yer almıştır, almaktadır. Bu özel sayı dolayısıyla kendisine sağlıklı uzun ömürler diliyor, çalışmalarını destekleyen eşi ve çocuklarına da şükranlarımızı sunuyoruz. Tabii onu yetiştiren Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'nu unutmadan...

Aliya İzzetbegoviç “Yeryüzünün öğretmeni olabilmek için gökyüzünün öğrencisi olmak lazımdır.” diyor. Henüz üniversite birinci sınıftayken tanıştığım Prof. Dr. Ali Berat Alptekin ve o dönemde asistan olarak görev yapan Prof. Dr. Esmâ Şimşek, gelecek hayallerimin temellerini oluşturduklar. Ben de bir gün çok çalışarak yüce bilgele-
rin izinde vatanıma ve milletime hizmet edecek, aynı zamanda bu ekole uygun öğrenciler yetiştirecektim. Kutsal ve uzun bir yolculuğun başarıyla tamamlanabilmesinde, izinde yürüyeceğim ulu rehberlerim olduğu için çok şanslıyım.

Prof. Dr. Ali Berat Alptekin, bir hoca olmanın ötesinde benim için daima bir baba olarak evlatlarını bağrına basmış, sıcacık bir yuvanın koruyucu kanatlarıdır. Prof. Dr. Ali Berat Alptekin Hocam’ın, dedem Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ile birlikte sempozyum, ortak çalışmalar vb. amaçlarla, her fırsatta bizleri ekip olarak (Prof. Dr. Esmâ Şimşek, Dr. Öğr. Ü. Gülda Çetindağ Süme, Ar. Gör. Dr. Serdar Deniz Özdemir) bir araya getirme gayreti, bir babanın yüce sevgisinden başka bir şey değildir. O’nun ayrıca, her sıkıntımızda sorunlarımıza çözüm bulmaya çalışması, nasıl olduğumuzu merak edip araması vb. aile olarak birlik ve beraberliğimizin en güzel örnekleridir.

Prof. Dr. Ali Berat Alptekin ve Prof. Dr. Esmâ Şimşek hocalarıma karşı yıllar boyunca yabancı dili verememenin üzüntüsünü o kadar çok çektim ki... Her sorduklarında “olmadı!” demek o kadar zor ve utandırıcıydı ki... Prof. Dr. Ali Berat Hocam teselli için her fırsatta “Üzülme kızım! Sen bana benziyorsun. Benim de yabancı dili vermem gecikmişti.” derdi. Sınav sonucum başarılı olduğunda ilk aradığım kişiler değerli hocalarım oldu. Onlara müjdeyi verince sevincim ikiye, üçe katlanacaktı... Elim ayağım titreyerek hemen

hocalarımı aradım. Rehberim, manevi annem, ablam kısaca her şeyim Prof. Dr. Esmâ Şimşek ile sevincimi paylaştıktan sonra manevi babamı aradım. Prof. Dr. Ali Berat Alptekin hocamı yine ilim için koştururken bir otobüs yolculuğunda yakalamıştım. Hocama sabırsızlanarak müjdem verdim. Ali Berat Hocamın sevinç ve mutluluk dolu sözleri, şu an âdeta kulaklarımda çınlıyor. “Hadi be kızım, gerçekten mi? Ebru, bana hayatımda yaptığım en keyifli yolculuğu yaşattın. Aferin sana! Prof. Dr. Esmâ Şimşek Hoca’ndan izin alıp hemen hazırlanıyor ve doçentliğe başvuruyorsun!” Ali Berat Hocam’ın o anki mutluluğunu ve keyifli konuşmasını her hatırladığımda gözyaşlarımı tutamıyorum. Keşke, daha önce yabancı dili verip bu yüce gönüllü bilgeyi mutlu edebilseydim. Maalesef, nasipten öte gidilmiyor işte... Evet O, bizleri koruyup kollayan, mutluluğumuzla sevinip, üzüntümüzle kederlenen, çözümler arayan, hiçbir zaman bize sırtını dönmeyen, her çırpınısımızda elini uzatan bir babadır...

Prof. Dr. Ali Berat Alptekin, babalığının yanı sıra örnek bir eğitici. Yazdığı makaleler, katıldığı sempozyumlar, aldığı ödüller, hazırladığı eserler ile daima ölümsüz kalacak bir bilge... Her sohbetinde hayat dersinden ilme kadar daima bir şeyler öğrendiğim yüce bir rehber... Hastalığıyla verdiği mücadeleye rağmen ilmi asla bırakmayan, âdeta onunla güçlenen, öğrencileriyle yaptığı ilim sohbetleriyle şifalanan, her yönüyle bizlere örnek olan, asla unutulamayacak bir hoca...

Değerli hocam Prof. Dr. Ali Berat Alptekin’in öğrencisi olduğum için çok mutluyum ve gururluyum. Değerli hocama daha pek çok öğrenci yetiştirebilmesi, faydalanacağımız eserler üretebilmesi, O’nun sevgi ve ilim ışığında aydınlanarak daha da büyüyeceğimiz bir aile olabilmemiz için yüce Rabbimden acil şifalar diliyorum. Sonsuz saygı ve sevgilerimle...

* Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, e-mail: esenocak@firat.edu.tr

BİLİM YOLCULUĞUNDA BİLGE BİR REHBER
(BİLGE REHBERİM PROF. DR. ALİ BERAT HOCAMA)

Dr. Öğr. Ü. GülDA ÇETİNDAG SÜME*

Bilime adanmış bir ömür... Halkbiliminin geçmişten günümüze kültür köprüsü... Masallarla hayatı öğreten, efsanelerle ders veren, fıkralarla düşündüren, hikâyelerle sevdiren, âşıklarla söyleten... Yazan, yazdıran, tanıtan, bilen, gösteren, anlatan, soran, sorgulayan, sorgulatan, düşündüren, araştıran, söyleyen ve her yönüyle halkbilimini öğreten, en önemlisi de seven ve sevdiren...

Mum misali yanarak kendisini eriten bir eğitim âbidesi... Engin bilgisiyle, görgüsüyle, tecrübesiyle tanınan, çevresine yaydığı ilim ışığıyla aydınlatan bir fener. Eğitimci, bilginin ışığında kendisini yakan, eriten, erirken de etrafına ışığını yayandır elbette. Ama her eğitimci aynı derecede yanamaz, eriyemez, yakamaz. Eğitimci bilendir, görendir, duyardır. Kimsenin bilmediklerini de bilir, duymadıklarını da duyar, görmediklerini de görür. Sadece öğrencisini değil öğrencisinin öğrencisini de hatta öğrencisinin öğrencisinin öğrencisini de görür, ona ışığını ulaştırır ilim erbabı. Hoca, baba, dost eli uzanır umulmadık anlarda... Bu vasıflarla tanıdık hocamızı... Saydık, sevdik, değer verdik... Sayıldık, sevildik, değer gördük... Yüce bir gönüldü gönlümüze geçen, ilim sevdasıydı kıvılcımı meşaleye dönüştüren.

Zaman göreceli bir kavramdır hayat yolculuğunda. Kimi durumlarda vakit geçmez, saatler durur yıl olur kimi zaman birbirini kovalarcasına anlar geçer, yıllar dakikanın içerisinde sığar. Ali Hocam'la üniversite hayatına adım attığım ilk gün, 1997 yılının sonbahar mevsiminin bir eylül ayında, tanıştım. Bir öğrencinin hocasına hayranlığı ve merakı içerisinde büyük bir heyecanla tanımaya çalıştım, saygı duydum uzaktan da olsa. Oysa nereden bilebilirdim ki yine bir gün hayatımın en heyecanlı anlarından birinde -doktora tez savunmamda- onu gördüğüm an varlığıyla, bilgisiyle, rehberliğiyle, dost gülüşüyle baharı getirip bütün heyecanımı alıp götüreceğini... Üniversite haya-

tımda gördüğüm ilk simanın hayatımın dönüm noktasında elini öpeceğimi...

Akademik yolculuğumun her anında varlığını hissettiğim, tek bir sözle çalışma azmi kazandırdığım, makalelerimde ilmimi zikrettiğim, yolunu izlediğim, her sempozyumda bildirim sunarken gücünü, bilgisini, tecrübesini, alana hâkimiyetini, desteğini gördüğüm, geleneği öğrendiğim bilge insan, kültür çınarı...

Her adımında dinine, vatanına, bayrağına, milletine sevgisiyle örnek olmuş nadide şahsiyet... Türklük bilincini, ülküsünü, sevdasını her anında yaşayan ve yaşatan, her nefesinde hisseden ve hissettiren... Çalışma azmi, örnek kişiliği, rehberliği, bilgeliği, sorumluluğu, öngörüsü, yardımseverliği, merhameti, vefası ile zamanları ve zeminleri aşan bilim adamlığı, insanlığı...

O, kimi zaman âşıkların dilinde bir şiir, öğrencilerinin gönüllerinde ak sakallı bir pîr, tanımayanlar için efsanevi bir isim. Ve Toroslar'dan duyulan içli bir bozlak... Kimi zaman Anadolu'nun bağrında bir türkü kimi zaman Yesevi Ocağı'nda bir ağıt... Bazen bir masal tadında sözü bazen bilmece adında özü. Ama şu bir gerçek ki o, görünenden daha fazlası, isminin anlamından çok daha anlam taşıyanı. O, kimsenin bilmediği iyiliklerin babası. Bir elin diğer elinden, bir gözün diğer gözünden sakındığı yardımların adı. Namı da sırları da iyiliğin eş adı.

Sadece Türkiye'de değil Türk Dünyasının tamamında adını bengu taşlara yazdıran, halkbiliminin ebedî ismi, ulu çınarı, Saim Hocamızın vefakâr ve çalışkan öğrencisi, Esmâ Hocamızın kıymetli ve biricik hocası, benim için hocaların hocası Ali Berat ALPTEKİN...

Hayata bakış açısı, idealistliği, felsefesi, rehberliği, bilgeliği ile yoluma ışık tutan ayrıca bilim yolculuğumda yolumu aydınlatan ve elimden tutanı -Prof. Dr. Esmâ Şimşek Hocamı- yetiştiren saygıdeğer hocam Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN Hocama tüm öğrettikleri için minnettarlığımla...

* *Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, ELAZIĞ.*

*Bir insan bir hayata dokunur,
O insan bir insanın geleceğini okur.*

Prof. Dr. Ali Berat Alptekin Hocam ile ilk defa karşılaşmamızın üzerinden 15 yıl geçti. Onunla ilk karşılaşmamızda o babacan duruşu, gülümseyen yüzü ve gözleri ile hayatımın sonraki döneminin nasıl geçeceğinin de ipucunu vermişti. Daha sonraki zamanlarda, derslerde, koridorda ve çalışma odasında onu her gördüğümde bu ilk izlenimi zihnimdeki yerini korumuştur.

İlk karşılaşma sırasında bana güven veren sıcak sesinin yanında, katıldığım ortamın bir aile ortamı olduğunu vurgulamış ve aile olmanın verdiği sorumluluğu hissettirmişti. İlerleyen zamanlarda, katıldığım bu yeni ailenin bir üyesi olarak, çeşitli ortamlarda birlikte bulunmuştuk. Bir keresinde “Atiye Hanımcım, yarın Fakülteye gelmelisin, önemli bir çalışmamız olacak.” dediğinde, ben yeni doktora ders dönemini bitirmiş, Hocalarım karşısında elimi kolumu nereye koyacağımı bilmeyen hatta “Neyi, nasıl konuşabilirim de Hocalarımın karşısında mahcup olmam!” diye düşünen bir yapıya sahiptim! Ertesi gün Fakülteye gitmek için hazırlanırken beni aradı.

“Atiye Kızım, nerde kaldın, seni bekliyoruz.” deyince “Hocam öğle arasının geçmesini bekliyordum.” dedim, odasına gittiğim de yanında bir hocamız daha vardı.

“Hadi öğle yemeğine gidiyoruz.” dedi. Birlikte öğle yemeğine gittik, ancak hem Hocamla aynı masada oturmaktan hem de kahvaltıyı yeni yapmış olmamdan dolayı yemek yemek zorlandım. Hocam, fark etmiş olacak ki, “Maksadımız yemek yemek değil, seni ailemizin bir üyesi olarak diğer hocalara tanıtmak. Sen rahat ol, kim ne derse desin, ben senin özünü gördüm.” dediğinde büyük bir mutluluk ve Hocam tarafından onaylanmış olmanın verdiği haklı gururu yaşıyordum.

İlerleyen zamanlarda Hocamın Hocası – öğrencisi olmaktan onur ve gurur duyduğum- Prof. Dr. Saim Sakaoğlu Hocam ile çalışmalarımız olduğunda Prof. Dr. Ali Berat Hocamın odasında buluşur ve günün önemli bir bölümünü orada geçirirdik. Ali Berat Hocam, Saim Hocam ile daha erken saatlerde buluşur, çalışmalarına

* Hitit Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, atiyenazli@hitit.edu.tr.

devam ederdi. Böyle bir günde, “Evettt, Atiye Hanım; “Su geldi, teyemmüm bozuldu.” atasözünü kullandı.

Bu, ilk defa duyduğum bir atasözü idi. Anlamı üzerinde düşündüm, ancak Hocamın neden bu atasözünü söylediğine bir anlam veremedim. İlerleyen zamanlarda bu atasözünün anlamını daha iyi kavramıştım. Ali Berat Hocam, Saim Hocamın, ilk doktora öğrencisiydi ve dolayısıyla Sakaoğlu ekolünde ilk sırada idi. Yurdanur Sakaoğlu Hocamın ifadesiyle “Ailenin büyük oğlu” ydu. Ben ise Saim Hocamın son doktora öğrencisiyim.

Ali Hocam ile Saim Hocam, dile kolay 40 yıl boyunca birlikte çalışmışlar, pek çok ortak imzalı kitap çıkarmışlar, Ayşe Alptekin Hocamın ifadesiyle “Unutulmaz, güzel anıların paydaşları” olmuşlar. Bir baba-oğuldan daha yakındılar. Hayatlarının her anında birlikte yan yana omuz omuza çalışmalarını sürdürüyorlardı.

İşte bu atasözünün asıl önemi de burada ortaya çıkıyordu. Ali Hocam, bir yandan Saim Hocam ile çalışmalarına devam ederken, diğer yandan da bana Saim Hocam ile aynı çalışmaları yapacağım inancını aşılıyordu.

Daha sonraki zamanlarda Saim Hocam ile birlikte bulunduğumuz her çalışma ortamında Ali Hocam, “Evettt, Atiye Hanımcım, ‘Su geldi teyemmüm bozuldu.’ atasözünü kullanmaya devam etti.

Hocaların Ağabeyi, Prof. Dr. Ali Berat Alptekin, Hocam, 15 yıl önce hayatıma dokunduğunuz için, bana inandığınız ve güvendiğiniz için, size minnettarım. Allah her iki cihanda sizi aziz eylesin. Selam, saygı ve şükranlarımla ellerinizden öpüyorum.

Yıllardan 1975, yaz dönemi. Maraş Öğretmen Okulu'nu bitirip Silifke Cengiz Topel İlkokulunda depo öğretmen olarak raporlu öğretmenlerin yerine 4. sınıfların derslerine giriyordum. Bu öğrencilerin arasında 26 yaşında rahmetli olan kız kardeşin Zeynep ve yeğenin Cemil de vardı. Sen ise üniversite son sınıfısın, çevrende evlenmen için kız aranmaya başlanmış, aile içinde konuşurlarken de rahmetli Zeynep beni söylemiş. Ama o günlerde benim tayinim İmamuşağı köyünün Çatakkoyağı Mahallesi'ne çıktı. Kadere bak ki sen de bu köylüydün ve hâlâ köyle irtibatını kesmemiştin hatta o mahallede ağabeyin çalışıyordu. Yine benim adım söz konusu olmuş o dönem. Sonrasında da aynı köyün Boğsak Mahallesi'ndeki okula tayin yaptırıldım. Bütün akrabaların da burada oturuyorlardı. Velhasıl kader ağlarını örmüştü. Benim Boğsak'a tayinimin çıktığını duyup ablalarına ziyarete gelmiştin ve okul çıkışında karşılaştık. Sonrası ise 1976 Şubat tatilinde nişanlandık, 1978 yılı 13 Şubatta evlendik. 1 Şubat 1979'da Emine Gökçen adında bir kızımız oldu. 1979 Eylül ayında Erzurum süreci başladı, 17 Mayıs 1984'te Ali Gökhan adında bir

oğlumuz oldu. 1986 yılında Elazığ Fırat Üniversitesine geldik, 13 yıl geçti. Artık biz de çocuklarla büyümüştük ve 1998 yılında Konya Selçuk Üniversitesine geldik.

Seninle geçirdiğimiz 40 yıl, bir iki sayfaya sığmayacak kadar uzun bir süre. Bu ömrün binlerce sayfalık hatırası yazılabilir. Sen her zaman iyi bir eş, iyi bir baba, iyi bir damat, iyi bir evlat, iyi bir kardeş, iyi bir arkadaş, iyi bir hoca velhasıl iyi ve düzgün bir insan oldun. Hiçbir zaman hiç kimseye kötülük düşünmedin. Her kesime, her akrabaya, her öğrencine iyilik yapmak; onların düzgün bir şahsiyet olarak yetişmelerini sağlamak öncelikli amacın oldu.

Çocuklarını kendini feda edecek kadar seven, disiplinli ama bir o kadar da yumuşak huylu bir baba oldun her zaman. Onların hayatta zorlanmalarını istemediğin ve geleceklerini kendilerinin kurmalarını istediğin için bazen sert bir baba oldun ama genelde bir arkadaş gibi oturup sohbet edebilen, koruyan, kollayan, müşfik bir baba... Torunlarının geleceğini dahi düşünen, onlar için gelecek hazırlamaya çalışan aranan bir dede...

Ameliyata giderken bile “Bana bir şey olursa öğrencilerimin burslarını ihmal etmeyin.” demen nasıl bir hoca olduğunun göstergesiydi, öyle ki öğrencisiz geçirdiğin her gün sana zul gelir. Öğrencilerinin KPSS sonuçlarını bile tek tek arayıp öğrenir, bir baba gibi sevinçlerine üzüntülerine ortak olursun. Onlara yeri gelir ağabey, yeri gelir baba, yeri gelir hoca olur hatta bazen onları çocuklarından bile daha ileride tutarsın.

Seninle ilk tanıştığımızda şair Bahaettin Karakoç Amcaya bir mektup yazmıştım; “Bahaettin Amca ben nişanlandım, kim diye sorarsan; Atatürk Üniversitesi son sınıf öğrencisi, hiç bozulmamış bir yörük genci ile.” demiştim. İşte bu düşüncemden ötürü beni hiç yanıltmadın. Değer yargılarını ilk tanıştığımız günden bugüne kadar korudun, düşüncelerinden asla taviz vermedin, ibadetini hiç aksatmadan yerine getirdin üstelik bu konuda beni de teşvik ettin.

Vatanına, milletine, bayrağına ve Türklüğe hizmet etmiş tüm büyüklerini sevdiğin ve onlara saygı duydun. Tabiri caizse sana “Türk dünyası sevdalısı” demek yanlış olmaz. Öyle bir seveda ki SSCB dağılmadan önce duyduğun hasret sonrasında o cumhuriyetlere gitmek için büyük çaba harcadın ve istisnasız hepsini farklı zamanlarda görmek sana nasip oldu. Bütün çaban Türk dünyasında bir ad bırakmak içindi ve bunu kesinlikle başardın.

Çevrendeki herkesle tek tek ilgilenip iyi bir yerlere gelmeleri için uğraş verdin öyle ki kendin için harcayacağın enerjiyi de etrafına sarf ettin. Çıkaracağın her kitapta çocuklarını, torunlarını ve yakınlarını düşündün ve bu kitapları onlara miras bırakmak için itinayla hazırladın.

Senin hocan, benim ise ağabeyim; sevgili Yurdanur Ablamın eşi Saim Sakaoğlu ile bazen hoca-öğrenci, bazen abi-kardeş, bazen baba-oğul gibi iyi bir ikili oldunuz. Bu geleneği asistanlarına da aktararak onların da bu geleneği sürdürmelerini sağladınız. Burada yeri gelmişken bir hatıramı aktarmak istiyorum:

1980 ihtilalinden sonra idi. Erzurum Atatürk Üniversitesi Lojmanlarında, Saim Beylerin karşısındaki dairenin 4. katında oturuyorduk. Akşamüzeri hoca-öğrenci (Berat Bey-Saim Bey) kitap dizgisi yapmak amacıyla matbaaya gitmek için evden

ayrıldılar. Tabii biz hanımlar evlerimizdeydik. Gece saat 02.00 sularında uyanınca Berat'ın gelmediğini gördüm. İçim alev alev yandı. Çünkü sıkıyönetim var ve gece sokağa çıkmak yasak. O günlerde de şu anda milletvekili olan bir beyin hanımı ile aynı okulda çalışıyorduk. Bu beyi 12 Eylül İhtilali'nde tutuklamışlardı. Eşi olan hanımın çektiklerine şahit oluyordum. Bizimkilerin de başlarına böyle bir şey geldiğini düşündüğüm için çok endişelendim. O dönemde her evde telefon yoktu. Olsa bile matbaanın telefonu var mı kim bilir? Evden dışarı çıktım. 2. kattaki Saim Beylerin kapısının ziline bastım. Yurdanur Ablamı kaldırdım. Hocanın da gelmediğini öğrenince tutuklandıklarını düşündüğümü Yurdanur Ablama da söyledim. Yurdanur Abla, rahmetli tarih profesörü Coşkun Alptekin'i aradı: “Saim ile Ali yoklar. Akşamüzeri matbaaya gitmişlerdi” dedi. Coşkun Abinin cevabı şu oldu: “O iki kafadar matbaada yatmışlardır.”

Artık sabah olmuştu. Sokağa çıkma yasağı bitmişti. Biz camda iki kadın eşlerimizi bekliyorduk ki Saim ve Ali ikilisi uzaktan gözüksüler. O gün sabaha kadar kitap dizgisi yapmışlar. Bizim endişelerimizle rağmen onlar yaptıkları işin sevincini yaşıyorlardı. Biz de uykusuz mesaiye gitmenin yorgunluğunu...

Ben Ali Berat Bey'i çok sevdim, severim, seveceğim; o da beni sevdi, sever, sevmeye devam edecek. İnsanın bunu sağlıklı ve güzel günlerde birbirine söylemesi yetmez, hissettirmesi, inandırması gerekir. Bunun tanışıklığımızın aşağı yukarı kırkıncı yılında Ali ve benim için böyle olduğundan adım kadar eminim...

Bu yakınlıkta, hocası ve ağabeyim Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'nun da etkisinin büyük olduğunu herkes bilir. O, insan ilişkilerinde silsileye ve zincire önem verir, çoğu zaman, kendi söyleyişimle yazayım, "sevdiğimin sevdiği sevdiğimdir, dostumun dostu dostumdur" ilkesine bağlı kalırdı.

Kendisi de hep söyler, en son 16 Mart 2019 günü (saat 14.00) Konya Selçuk Üniversitesi'nde düzenlenen Prof. Dr. Ali Berat Alptekin Armağanı takdim toplantısında yaptığı uzun, ibret dolu ve etkileyici konuşmasında da dile getirdi: Ben onun ağabeyiyim, 3x2 hesabıyla altı bayram büyüğüm kendisinden. Nüfus kayıtlarımız böyledir ama, ona sıkça benden "yolca büyük" olduğunu söylerim. Kendine has memnuniyetini ise yüzünün halinden izlerim, bu da bana ayrı bir keyif verir. Baş başayken, ister telefonda ister kim-selerin olmadığı mahrem anlarda da bu halin hakkını verdiğimizizi, el içinde de buna ters düşecek bir "ânımız" olmadığını rahatlıkla söyleyebilirim.

Bana en güzel ve en içten hitabeden insanlar arasında Ali Berat'ın çok özel bir yeri vardır. Her "Sabri Beyciğim" deyişindeki içtenlik ve resmiyetin, ciddiyet ve güven duygusunun insanı rahatlatıp, huzur verdiğini söylemeliyim. Onunla aynı şehirde uzun süreli hiç birlikte olmadık, yan yana gelip bir konu bir proje üzerinde hiç çalışmadık. Toplantılarda buluşmalarımız, görüşmelerimiz, icabında telefonlaşmalarımız dışında fazla bir yan yana geldiğimiz de söylenemez. Ama insanız işte, sevmekle malûlüz...

Onunla ilk yüz yüze tanışmamız Eskişehir'de oldu. Mayıs ayının ilk haftasında düzenlenen, özellikle Hidrellez'e tesadüf etmesi için özen gösterilen Türk Halk Edebiyatı Seminerlerinin ilkinden sonuncusuna kadar hep oralardaydık... Bu toplantılardan birinin kahvaltısında, 19-20 yaşlarımdayken tanıdığım Prof. Dr. Mihail Guboğlu ile lobide gençler arasında geçen, tanık ve kulak misafiri olduğum bir konuşmayı ona naklettiğim zaman acı acı gülmüştü:

Gençlerden biri, konusu daldan dala sürüp giden

sohbet sırasında, Gagauz kökenli ve Hıristiyan inancına sahip Hoca'ya adına ve soyadına bakarak soruyordu:

"Efendim, Hacc'a gittiniz mi?"

Mihail Bey'den gelen veciz cevap:

"Henüz kısmet olmadı, evladım"

Ali'nin acı acı gülmesinin tek sebebi ne soruyla ne de verilen cevapla ilgiliydi. Bu gülüş, doğrudan doğruya, genç bilim insanlarının neyin ne, kimin kim olduğunu bilmeden konuşmalarına gösterdiği sessiz bir tepkiydi.

1984'te annemin adına, onun sahipliği altında kurduğum Halk Kültürü Yayınları'nın sâdik bir destekçisi oldu, korudu, kolladı. 1984'te ilk sayısı yayımlanan Halk Kültürü Sürekli Kitaplar dizisinin 1984/2 ("Azerbaycan'da Yapılan Masal Çalışmaları") ve 1984/4 ("Şah İsmail Hikâyesi") sayılarında yazılarını yayımlamıştım. Ancak asıl işbirliğimiz, yazışmamız, dertleşmemiz S. Sakaoğlu ve E. Şimşek ile birlikte hazırladıkları Âzerbaycan Âşıkları ve El Şairleri, C. I (1984) ve Âzerbaycan Âşıkları ve Halk Şairleri, C. II (1985) adlı Türkiye'de bir ilk olan antolojileri yayımlama sürecinde başladı. Bu iki ciltlik antolojinin yayıncısı olarak Türkiye ve Azerbaycan bilim çevrelerinden "aferin" aldığımızı yazarak az da olsa onları ve kendimi methetmiş olayım...

Bizim onunla bir ortak noktamız da Nasreddin Hoca ve Köroğlu idi. Akşehir'den ve Bolu'dan aldığı davetlere o benden daha büyük bir sadakatle icabet ederdi. Ben "başına buyruk bir deli derviş" o ise "ağırbaşlılığı ve disipliniyle maruf bir ilim hâdimi"...

Birkaç kez bu bilimsel davetlerde birlikte olduğumuz ve her defasında kulağıma "artık yeni şeyler söylemek lâzım" mısraına uygun sözler söyleyerek tebrik ettiğini saklamadan yazayım. Nasreddin Hoca konusunda biraz aykırı düşüncelerim olduğunu bilir, yazdıklarımı okuduktan sonra gönlümü alır ve aramızda bu konuyla ilgili bazı mahrem muhabbetler de olurdu. 1996'da hazırladığım Nasreddin Hoca'ya Armağan'a "Kazakistan'da Tespit edilen Nasreddin Hoca Fıkraları" ile katkıda bulunmuştu.

Onunla bir makale maceramız daha olmuştu ki dillere şenlik... Benim huysuzluğum, onun yumuşak başlılığı bir araya gelince varın tahmin edin ne olduğunu. 10 ciltlik Evliyâ Seyahatnâmesi'nin tamamlanması münasebetiyle Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık adı-

na bir dizi konferans planlamış ilk konuşmaların ardından çeşitli sebeplerden dolayı devam edememiştik. Konuşmacılara verdiğimiz yayın sözünü, eldeki metinlere ek olarak seçtiğim makalelerle bir kitap hazırlayarak tuttum: Evliyâ Çelebi Konuşmaları/Yazılar (YKY, İstanbul, 2011).

Bu kitaba Ali Hoca'nın Türk Dili dergisinde yayımlanan "Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nde Yağmur Duasıyla İlgili Bir Tören Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma" ve "Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nde Nevruz" makalelerini "Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nde Yağmur Duasıyla İlgili Bir Tören Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma ve Nevruz Üzerine Notlar" adıyla birleştirmek ve öylece yayımlamak istiyordum. Ancak bir sorun vardı, makalelerde kaynak olarak Seyahatnâme'nin 15 ciltlik popüler bir yayını olan Zuhuri Danışman baskısı kullanılmıştı. YKY'de editörlüğünü yaptığım ve ilk tam, sansüresiz, aslına uygun çeviri yazılı külliyyatın bu makalelerde kaynak olarak kullanılması şarttı. Bu hususu telefonda söylediğimde bu taramaları yaptığı yıllarda elde yalnız Zuhuri Danışman baskısı bulunduğunu, alıntılarının da buradan yapıldığını söyledikten sonra YKY baskısından alıntı yapmak için vakti ve imkânı bulunmadığını ekledi. İkimiz de üzül-müştük ama "Âşıkâ Bağdad sorulmaz" derler sözünü hatırlayıp "gayret dayıya düştü" diyerek her bahis için teker teker yeni baskıyı PDF üzerinden birkaç gece boyunca tarayıp Hoca'nın yazısını içime sinecek hale getirdim. Kitap eline geçtikten sonra nasıl bulunduğunu sormak için aradığım zaman çok sevindiğini ve bu iki yazının birleştirilmiş yeni baskısının bana ve kendisine çok yakıştığını söyledi. Nedense bu son yayının künyesini Armağan'da Hatice İnel Hoca'nın hazırladığı Kaynakça'da bulamadım. Ben mi fark edemedim, yoksa gözden mi kaçtı ya da başka bir şey mi var, bilemiyorum.

Ali Bey için sadakat çok önemliydi. Sözün anlamını insan aklının alabildiği kadar genişletebilirsiniz. Onun, tanıdığı olduğum ve kendi ağzından dinlediğim Erzurum, Elazığ, Konya ve Kazakistan dönemleriyle ilgili, baştan sona sadakat kokan hikâyesi yaşadığı hayatın anlamlı bir özeti gibidir.

Ondaki ağırbaşlılık, yanlış anlaşılmasın, bir Allah vergisidir. Nefis terbiyesi, eğitim ne dersiniz deyin bu yolla kazanılan ağırbaşlılığın beklenmedik bir an ya da günde zayıf bulunduğu bir yerden ahvâl-i asliyesine avdet edeceğinden şüphem yok. Bu yüzden Ali Berat'taki

ağırbaşlılığı Allah vergisi olarak nitelendirdim.

Bir toplantı için Konya'daydık, katılımcılara Aladdin Tepesi gezdiriliyordu. Ben tek başıma ve ağır ağır yürüyordum, birden biri arkadan yetişip koluma girdi, çok sevindim çünkü Ali'ydi gelen. "Sabri Beyciğim, yalnız yürümek yakışmıyor size." demesi de eksik olmadı. Konuşa konuşa yürümeye devam ediyorduk. Birden yanımıza yaklaşan Nasreddin Hoca araştırma ve çevirileriyle tanıdığımız, Türkiye'yi çok seven, Nasreddin Hoca âşığı, bugün aramızda olmayan Mitsuko Kojima Hanım, kolkola yürümemizi yadırgayarak eliyle "olmaz" anlamında işaretler yaptıktan sonra "Erkekler böyle kol kola girmezler, yanlış anlaşılır." dedi. İkimiz de şaşırmiştık, beni hafif bir ateş basmış, Ali ise biraz kızarmıştı. Ayrılmadık, hatta öbür eliyle kolumu tutarak ilk şaşkınlığı atlatınca Mitsuko Hanım'a sesini ve duruşunu çok iyi ayarlayarak;

"Hanımefendi, burası Türkiye, burada yakın arkadaşlar kol kola girebilir, kimse yanlış anlamaz." diyerek ağırbaşlı, soğukkanlı yürüyüşümüzü devam ettirdi.

Konya'dayken kamyondan düşmüş büyükçe bir şeker pancarını (buna memlekette dip, kök deriz biz) yoldan almak için telaşlandığımı görüp bunu ne yapacağımı sorunca "Eve götürüp haşladıktan sonra buzdolabında saklayarak kahvaltıda tadına bakacağımı, eşime ve çocuklara da yedireceğimi" söylemiş ve uzun yıllar Konya'dan gönderilen şeker pancarı kelleleriyle bu çocukluk hatıra ve ritüelini yaşatmışım.

Eşim de eşini ve kendisini çok sever, gösterdiği yakınlığı unutmaz, unutturmaz. Zile'de, Bolu'da denemiş beraberlikler zihinlerden silinmez. Hep sürececek bir kaçış ve sığınma devresinde Şubat ayının son haftası içinde Konya'da geçirdiğimiz iki gün boyunca Sakaoğlu ve Alptekin ailelerinin gösterdiği sıcaklık, yakınlık, insanlık bizde unutulmayacak izler bırakmıştır.

Bu satırları yazarken sık sık yutkundüğümü ve boğazıma tıkanma hissi veren o gerginliği bir yudum su içerek hafifletmeye çalıştığımı saklayacak değilim. O ağzı dualı, Dede Korkut varaklarından nasılsa bize ve bugüne ulaşmış Oğuz Türkmen Beyi, iyi eş, iyi baba, iyi öğrenci ve iyi arkadaş olarak hep benimle, yalnız da değil... Fani dünyadaki su, tuz ve ekmeğim tükeninceye, gözlerimdeki yaş kuruyuncaya kadar bunun böyle olmaya devam edeceğini hissediyor, benim belki de hiç bitiremeyeceğim Kısacık'taki Ali Berat Alptekin sayfalarının asla kapanmayacağını ayan beyan yazıyorum...

Huzur ver, sağlık ver yâ Rab!

Öğrencilikleri döneminden başlayan ve akademik kariyerin doruğuna kadar kesintisiz devam eden dostum, arkadaşım, meslektaşım, hocam Ali Berat Alptekin'e sevgi ve saygılarımla

GİRİŞ:

Takıların sembol özelliği sadece yalın güzellik bağlantılı mıdır? Güzelliği taşımış olma veya çirkinliği örtülemek midir? Güzellikle birlikte var olmak da çirkinliği taşımamış olmak da bir nevi büyüsel bir uygulama, bir efsunlama uygulaması değil midir? Bu bir efsun bir büyü ise ak büyü müdür? Takıları ile büyüledi veya takıları güzelliğine büyüsel bir boyut kazandırdı, ifadeleri korunma amaçlı olduğu kadar tehdit içeriklidirler de. Korunma ile korkutma arasındaki bağ, takılardan hareketle de açıklanabilir mi?

Arap coğrafyası cahiliye dönemindeki bazı bayan takılarının İslamiyet'le birlikte men edilmiş olmaları veya sınırlama getirilmiş olmaları, karşı cinse karşı bir savunma ve saldırma vasıtası da olabilen birtakım takıların, her bayan tarafından her yerde kullanılmasının uygun bulunmayışı, yapmaya çalıştığımız açıklama da yer alabilir mi?

“İnsanlarda olduğu gibi hayvan takılarında da güzellik unsuru ile koruyuculuk unsuru bir aradadır” denilebilir mi? At koşum takımlarına veya sığırlara takılan birtakım muskalar aynı zamanda hem koruyucu ve hem de güzellik vericidirler. Deve güreşlerinde takılar ile bu iki özellik bir arada yansıtılır. Keza kurbanlık koçlar güzel görünmelerinin yanı sıra nazardan korunmak için de süslenmiş olurlar. Nazar kemdir, karadır, negatiftir.

Farklı büyüklükteki çanlar sadece kervanların veya sürülerin hareketinden insanları mı haberdar etmiş olurlar? Yaylım halindeki hayvanın çıkarılan sestem hareketle haşereden korunmasını sağlamış da olurlar mı? Bu korunma şekli onları, onlar için zararlı olabilecek görünmeyenlere karşı da bir tedbir özelliği içerir mi? Zira kara iyelerin seslerden, bilhassa tok seslerden rahatsız oldukları kaçıştıkları veya öldükleri şeklinde mitolojik bulgularla ilişkilendirilen yaygın bir inanç vardır. Nitekim ay tutulunca teneke çalınır veya üç harffilerden bahsedilirken tahtaya vurulup “şeytan kuğun kurşun” denir.

Büyüden yolu çıkılarak bağlantı aranması nokta-

sında, bilinenlerden hareketle ihtiyatla denilebilir ki; kara büyüde harekete geçirilen kara iyelerdir. Bu eylem de kara şamana mal edilir ve onun faaliyet alanına girdiği üzerinde durulur. Etkisinin tesirsiz kılınması veya tahribatının giderilmesinde ak iyeler, güçler harekete geçirilir. Ak güçlerden bir şekilde yardım alınır. Kara olanlara onların şerrinden korunmak için kurban, saç yapılırken, ak iyelerin yardımları talep edilirken veya adeta şükran için kurban saç türü uygulamalarla adeta hayır işlenir.

İslam'da peygamber ve halifelerin birtakım sükûnet, sabır, cesaret gibi özellikli taşları içeren yüzükler kullandıklarına dair bilgiler vardır¹. Her iki tespit arasında aynı istikamette ilişki olduğu görüşünü savunmuyoruz. Mahiyetlerindeki ortaklıklar üzerinde durulabileceğine işaret etmek istiyoruz.

Taşların Türk kültürlü halkların halk inançlarında tuttuğu yer bilinirken, Türk mitolojisindeki taş inancının yaşayan halk inançları ile bağlantısı da tartışılmıştır².

Bu incelememizde taşın, takı boyutuna, takılarda aldığı şekil, format ve ayrıca takının kullanıldığı yer ile olan bağlantısı gibi hususlarda yapılmış minik tespitlerin üzerinde durmaya çalışacağız. Halk inançları-mitoloji arasında bağı takıdan hareketle irdelemeye çalışacağız.

Halk inançlarında devamlılığını sürdüren mitolojik bir kod da örtmek örtülemektir. Sözde, seste, kolda, cinsiyette ve daha birçok objede olduğu gibi kılık-kıyafet, giyside de örtme örtüleme vardır. Bu defa çirkinliği örtme yoluyla onu güzel gösterme değil, güzelliği örterek kara iyelerden korumak vardır. Koruma kara iyelere karşı yapılır.

METİN:

Halk inançlarında giysilerin erkek veya bayan giysisi oluşları, buluş çağı ve yaşın belirli dönemlerine bağlı özel halleri, dönemleri ile, giysilerin iç çamaşırı veya dış giysiler oluşlarına bağlı inançlar vardır.

Menteşe Yörüklerinde üç harffiler olarak da bilinen

¹ Yaşar Kalafat ve Caferi Türklerde Halk İnançları” *Türk Dünyası* “Vatan-İran-Turan Hattı ve Caferi Türklerinde Halk İnançları” *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S.108 (Haziran 19979 s.33-100

² Yaşar Kalafat, *Türk Kültürlü Halklarda Mitik-Mistik Kavşakta Yer*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2015

varlıklara karşı korunmada birtakım yöntemler uygulanır. Kara iyelerle örtüştürülen varlıkların, insanların aralarında geçen konuşmaları dinleyip anladıkları şeklinde de inançlar vardır. Kurala uyulmadığı hallerde, av aleti tutukluk yapabileceğine inanılır.

Kaşkayı Türklerinde Tutukluluk yapan, bağlanan av aleti, mesela tüfek genç bir kızın boyun altından giysisinin içine sokulup, eteğinin altında alınır ise, bağlanan tüfeğin bağı açılır. Üzerindeki şer güçten av silahı kurtulmuş olur³.

Milas Sarıkeçili Yörüklerinde de “Av Tutulması” inancı vardır. Buna göre av silahının üzerinden geçilmez, geçilmesi halinde av tutulur. Avcı ava ateş etmesine rağmen avı bir türlü vuramaz. Silahın açılabilmesi için, silahın bekar bir kızın iç çamaşırından geçirilmesi gerekir.⁴

İçel’in Sarıkeçili Yörüklerinde develerde Kuru Mundar olarak bilinen rahatsızlık vardır. Bu durumda olan deve çöker ve bir türlü kalkmaz, gözlerinden sürekli yaş gelir. Tedavisi için, evlenememiş ve aybaşı/renkli olmuş bir kızın çaputu bir kovada yıkanır, onun suyu zorla da olsa bu deveye içirilir.⁵

Av-efsun-gövde aksamaları bağlantılı başka inançlar da vardır. Denizli yöresi Yörüklerinde avcı ilk vurduğu avı, koltuk altından üç defa geçirerek ve üç defa çevresinde döndürerek afsunlama yapar. Avcı avlanmadığı gün de tüfeğine bir afsunlama yapar, bir dua okuyarak tüfeğini üç defa bacak arasından geçirir.⁶ Koltuk altından geçirme ve geçme uygulaması, bu yörede de boyunduruğu altına girme, egemenliğini kabul etme anlamındadır. Yenilen pehlivan yenen pehlivanın koltuğunun altından geçer. Yenen ozanın yenilen ozan yukarıya kaldırılmış sazının, koltuğunun altından geçmesi gerekir, Yeni gelin, yeni evine gelince kaynaşmasının kolunun altından veya eteği kaldırılarak bacaklarının arasından geçer, tavla oyununda yenilenin

3 Yaşar Kalafat -Mehmet Kiyani, “Kaşkay Türklerinde Sosyal Yaşam”, Yörük ve Türkmenlerde Sosyal Hayat Sempozyumu, YÖRTÜRK, Ankara,2002, s. 109-132

4 Yaşar Kalafat, “Milas Sarıkeçili Yörüklerinde Karşılaştırmalı Halk İnançları”, Aşiretlerde Mitolojik Bulgular, Berikan Yayınevi, Ankara, 2012, S, 241-265

5 Hilmi Dulkadir, İçel’de Son Yörükler, Sarıkeçilliler, İçel Valiliği Yayınları 3, Mersin, 1997, s. 111

6 Şükrü Tekin Kaptan, Günler ve Hayvancılıkla İlgili Olarak Sürdürülen Batıl İnançlar” Yörükler ve Türkmenlerde Sosyal Hayat Sempozyumu, YÖRTÜRK, Ankara, 2000, s.137-157

koltuğuna tavla verilir.

Değirmenli köyünde damat bağlanmış ise Gırınca, Hasan Baba gibi türbelere götürülür. Bağlı kimse- nin gömleği bir gece orada bırakılır, sonra gömleğini giyen hastanın iyileşeceğine başarılı olacağına inanılır.⁷

Bağlama büyüünün yapılmasında ve bozulmasında kilit özel bir yer tutar. Makedonya Yörüklerinde bir dönem genç kızlar kısmetlerinin acıkması için türbelerde kilit açtırırlardı. Anadolu’da Sivas ve daha birçok yerde Cuma salasından evvel müezzine minareden kilit açtırılır ilgili tekerlemesi şöyledir.

Sinop-Dikmen-Büyük Kızık köyünden yapılmış bir tespite gelin zıfaf gecesinde damada belinden çözdüğü kilitli zinciri verir Bu bekaret kemeri olarak bilinir. Hayretler içinde kalan damada “annem de babama bu kemeri vermişti” der. Bu kemer, aileye aittir nesilden nesile özel uygulama ile itinayla aktarılır. Kemerin zinciri ve zincirdeki kilit özel kuyumcu ustalığı işlenmiş aynı zamanda sanat değeri yüksek bir takı konumundadır. Kullanılma dönemi, kullanılma şekli çok özel olan bir takı konumundadır.

Avni İşbakan’ın yaptığı tespite; “gelin ve damadı büyüden korumak için nikâhtan sonra düğüne kadar bellerine kapalı kilit takılır. Gerdekten sonra bekaret kilidi olarak bilinen bu zincirli kemere gerek kalmazdı” denilmektedir.⁸

Bu iki tespit tamamen aynı mesajı vermemiş olabilir. Ancak Anadolu kültür coğrafyamızın bu kesiminde bekâreti koruma için yapılan bir bağlama uygulaması vardır. Bu uygulama namusu koruma şeklinde olabildiği gibi, büyüden koruma veya büyü inancı bağlantılı da olabilir.

Bu tespit kanaatimizce, takıların bir kısmının tamamen bayanlara ait olmalarının yanısıra, takı-teşhir, takı-korunma, korunmanın görünenlere ilaveten görünmeyenlere karşı olabildiği boyutunun da olduğunu işaret eder.

Hak aşığına kutlu iksiri vereni simgeleyen buta motifinin her türlü dokumacılıkta yer almasının yanısıra, altın ve gümüş işçiliğinde önemli yer aldığı da bilinmektedir. Bu motifin bayan takılarında bilhassa göğüslükler ve bel bağlarında, kemerlerde yer alması bize göre bekaret kemeri olduğu gibi ona özel bir

7 Uğuroğlu Barlas Anadolu Düğünlerinde Büyüsel İnanmalar, Karabük, 1975

8 Yaşar Kalafat, “Orta Karadeniz Kızıklarında Halk İnançları” www.yasarkalafat.info

anlam yükler.

Bekaret kemerlerinin üzerine özel tılsım işaretleri veya bazı motifler yapılıyor muydu, bunu bilemiyoruz. Ancak kılıçların, zırhların, miğferlerin üzerlerine fonksiyonları güçlendirici onları koruyucu dinî ibareler yazıldığı bilinmektedir. Pozu benlerin de mahiyeti bu içeriklidir.

Bekaret kemerleri de giderek gelin bağı, gelin bel bağı, kelin kuşağı günümüzde yaşarlarken geçmişteki içeriğinde bir değişme olmamıştır. Gelin kuşağı al/kızıl olur bu renk korunmuş olmanın, korumanın rengidir. Bu kuşağı gelin kızın babası veya erkek kardeşi 3 defa açar bağlar. Damada teslim ederken baba evindeki sorumluluğun gerektiği gibi yapıldığını anlatmış olur. Zifaktan sonra damat tarafından silah atılarak merasimin aksaksız tamamlandığı duyurulmuş olunur.

Gelin kız baba evinden çıkarılırken

“Gelin gelin kız gelin

Eli yüzü düz gelin

Yedi oğlan isteriz

Bir tane de kız gelin” gibi uygulamanın mahiyeti ile bağlantılı maniler okunur.

Biz kofilere dizilen madeni pulların, bayan kişinin medeni hali, zülûf ve perçem kesilme dönemleri ve şekilleri, saç örüklerinin sayısı ve örülüş şekilleri bazı takıların sabit veya hareketli olmaları, bir dönemin inançları ile bağlantılı mesajlar içerebildiklerini düşünüyoruz. Bu tespiti ilgili bölümde örneklemeye çalışacağız.

Nitekim bayan ve bay baş bezeklerinde yer alan çiçeklerin ve kuş teleklerinin de bir dönemin inanç izlerini taşıdığı kanaatindeyiz. Bu izleri totem bağlantılı mıdır ne nispette ilişkilendirilebilir, fazla iddialı olunmak için yeterli veri yoktur. Ancak gelin bayrağının gönderindeki telek ile gelin başlığındaki teleğin aynı olmasına özen gösterildiği dönemlerin olduğuna dair tespitler vardır.

Şamanın ayin giysisinde gücünden yararlandığı hayvanların kürkünden boynuzundan, tırnağından aksanlar vardır. Halk, mensubu bulunduğu klanın kutsalına dair bir izi taşıırken kendisini daha güçlü daha şanslı, daha korumalı hissediyordu. Günümüz halk inançlarında anneanneninin veya babaanneninin gelinliğinden bir parça ile donanmış olma bir anlamda ata kutundan yararlanmanın devamı anlamındadır.

Kırkyama şeklinde kültür hayatında yeniden yer bulan uygulama, yarım asır evvel Kars'taki Karadenizli

ailelerde daha ziyade günlük hayatta kullanılmayan, sandıklarda çok özel şeylerin sargılandığı bohçaların yapımında veya seccadelerde uygulanırdı. Bunlarda yer alan kumaş parçaları çevreden veya terzilerden toplanmazdı. Bunlar göçüp bu alemden gitmiş olan ailenin aziz büyüklerinin giysi kumaşlarından parçalar içerir ve beher parçanın kimin, hangi giysisinden bir iz taşıdığı yeni nesillere onlar rahmetle anılarak aktarılır adeta kutsal muamelesi görürlerdi.

Giysi-örtüleme-büyü bağlantılı inançlarda, gelinin yüzü kömürle karartılarak kara iyelere onun çirkin gösterilmesi suretiyle korunması sağlandığına dair inançlar vardır. Erkek çocuğuna kız giysileri giydirilerek onun erkek olduğu kara iyelerden saklanması amaçlanır. Keza çok güzel kız çocuklarını kem gözlerden, kara iyelerden korumak için ona eski, yamalı elbise giydirilirdi.

“Saha Türklerinin inançlarına göre, avın koruyucu ruhu, diğer bir söyleyişle, baay Bayanay adlı ruhtur. Saha Türkçesinde zengin anlamına gelen “baay” kelimesi zengin bir ruhu tanımlayan ana sıfattır. Bazı bölgelerde ruhun adı “Baay Barılaah” şeklinde de anılmaktadır. (...) halkın genel olarak ak saçlı neşeli bir ihtiyar erkek olarak tasvir ettiği bu ruh (...) değerli kürklerden giysiler içindedir”⁹

Aladağ Yörükleri halk inançlarında al karısı bir kuş gibidir. Eve istediği her yerden girebilir, lohusanın üzerine çullanır. Elinde bir boncuğu vardır. Onun attığı boncuğun, al karısına lohusaya dokunmaması için yalvardığına inanılır.¹⁰

Bu tespitte; astral alemde bir varlık olan al karısına, cemadattan/cansız bilinenlerden boncuk, insanadan lohusa kadını basmaması için yalvarmaktadır.

Ağrı halk inançlarında da Al karısına karşı koruyucu gücü olduğuna inanılan bir boncuk vardır. Nadir evlerde bulunabilen Al Boncuğu olarak bilinen bu boncuk, al karısına karşı korunmak için ihtiyaç duyulduklarıca itinayla evden eve dolaştırılır.¹¹

Boncuk; mavi boncuk, bir taş veya maden içerikli

9 Muvaffak Duranlı, “Saha Türklerinin İnanç ve Uygulamalarında Av İyesi Baay Bayanay”, 9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Gelenek Görenek ve İnançlar, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara, 2018, s.135-143

10 Ali Rıza Yalman (Yalgın), Cenupta Türkmen Oymankları (I-II Ankara, 1993 s.219

11 Kalafat, Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri, Berikan Yayınevi Ankara 2010

olan yüzük taşı olabilen boncuk, insanlar, hayvanlar, bitkiler ve cansız bilinenler itibariyle takı olarak koruyabilme özelliğine sahiptir.

Nasıl elde edildiği hakkında bilgi bulunmayan al boncuğuna sahip kimseler muhtemelen al ocağı idiler. Zira Al karısının esir edilmesi halinde onu esir eden aileye al karısına karşı ocaklık özelliği kazandırdığına dair bilgiler de derlenmiştir. Al Ocakları bu şekilde oluşmakta ve al karısına karşı koruyucu özelliğe sahiptirler. Bu ailelerin lohusaya verecekleri al karısının elini dokundurmuş olduğu bir bez parçası, yama, al boncuğunda olduğu gibi koruyucu gücün taşınmasını sağlamaktadır.¹² Bu bez parçasının çok yerde al/kırmızı olması gerektiğine inanılır.

Bu noktadan hareketle “ak iyelerde çok sınırlı da olsa kara iye ve kara iyelerde de bazı hallerde harekete geçirilebilen ak iye özelliği vardır,” denilebilir.

Yörük halk inanç kültüründe Al/Kızıl'ın geniş yer tuttuğu görülür. “Kızıl” ın köklü, derin bir yeri mi vardı? Boy ve yer isimlerine bu derece yansiyabilen Kızıl tercihinin bir izahı, çıkış noktası olmalıydı. Kızıl Alan Karyesi, Kızıl Ali Yürüğü, Kızıl Alili Yürüğü, Kızıl Dağ, Kızıl ışıklı Yürüğü, Kızıl Keçili Yürüğü, Kızıl Kaya, Kızıllar Karyesi, Kızıl Yürüğü ve benzeri gibi çok sayıda yer ve boy adı vardı.¹³

Çukurova Yörüklerinde yetişkin kızların feslerinin sislenmesine özel önem verilir. Yetişkin kızlar altınlı feslerini kaşlarının üzerine eğerler. Katarbaşı olacak kızın fesi hotozlanır.¹⁴

Yörük toplumlarında toplumlar arası giyim kuşam farklı olabildiği gibi Çukurova gibi geniş coğrafyaların Yörüklerinde gelenekler arasında da farklar görülebilmektedir.

Düğün bayrağı, bey bayrağı, gelin bayrakları hazırlıkları, taşınmaları, gönderlerinin tepesine konulan nar, elma ve soğanın yer alması, bayrak gönderine asılan yazmaların renkleri, inanç içerirler. Bunlar inanç içerikli güzelliklerdir.

Çukurova Yörüklerinde kız aramaya giden kişiye Samen denir. Samen kız isteyeceği eve girerken köyün

12 Yaşar Kalafat, “Kızıl/Al-Kızılbaş/Alevi ve Al Ruhı/Al Karısı/Al Basması/Al Ocağı Bağlantısına Dair”, agy.

13 Alpaslan Demir, XVIII. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Anadolu'da Bozdoğan Yörükleri, Berikan Yayınevi, Ankara, 2012

14 Erman Artun “Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Görenekleri”, I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyumu Bildirileri 25-26 Nisan 199 Antalya, s. 25-53.

delikanlıları bir direğin üzerine bir soğan, bir yumurta kabı bir elma geçirirler. Damat adayı saneme ateş ederek elmayı vurmaya zorundadır. Vuramaması halinde köyü terk etmesi gerekir.¹⁵

Anadolu halk inançlarında soğan, elma veya nar çok kere milli bayrağın yanında yer alan düğün bayrağının gönderinin tepesine konulur. Bazı yörelerde tepedeki elma, soğan veya nara bir telek de takılır, ayna da bağlanır. Ayrıca bu bayrağın gönderine farklı renklerde birkaç tülbent bağlanır. Çok kere bu tülbenttin rengi Al/kırmızı olur. Ancak bu nişangah olarak kullanılmaz. Nişangah olarak ayrı bir düzenek hazırlanır, başarılı olan atıcıya ödül verilir.¹⁶

Oğuz Kağan Destanı'nda altın veya gümüş topa ok atmak, başarılı atıcının altın veya gümüş topa sahip olması anlamında yer almaktadır. Sanem kelime anlamı olarak put/totem olmakla birlikte bu tespit hedef, yönelilen anlamında olmalı.

Çukurova Yörüklerinde gelin geldiğinde gelinin fesine tül örtülür yeşil, al/kırmızı, sarı ve kara yaşmak bağlanır. Bunların üzerine tavuk tüyü takılır ve anlına ayna bağlanır. Gelin atının kulaklarına mendil, anlına keza ayna takılır Gelinin atına yular ve heybe bağlanır.¹⁷

Alandan derlediğimiz bilgilerden edindiğimiz kanaatimizce feslerin, Kofilerin düğün bayrağı gönderine bağlanan telek ve tüyler ile bir dönemin kutlu oldukları kabul edilen kuşları temsil ediyordu.¹⁸

Çukurova Yörüklerinde gelin oğlan evine geldiğinde çadırın etrafında üç kez dolandırılır, kaynana gelini kucaklarında eve alır, gelin döşegine para atılır. Oğlana ve geline baş bağlarlar ortaya konulan yastığın etrafında gelin 3 kez dolandırılırlar. Bu yastığa oturtulur, zülüf ve perçemleri kesilir. Fesin üzerine altın takılır ve üzerine yağlık bağlanır.¹⁹

Baş Bağlamak, başı bağlı olmak bir sahipli olma halidir. “Bir an evvel başları bağlansın” denilirken, gelecekte belirlenen istikamette yönlendirilsin, “çiftlerin artık karşılıklı bağları sorumlulukları, sahipleri olduğunu bilsin” çevre de onlar da ona göre davranırlar, denilmiş olur. Keza bu süreç nişan ile başlar, nişan ile kız oğlanın oğlan da artık kızın adaklısıdır. Beşik

15 Erman Artun, agy.

16 Y. Kalafat. www.yasarkalafat.info

17 E. Altun agy.

18 Yaşar Kalafat, www.yasarkalafat.info

19 E. Altun agy.

kertme yöntemi ile yapılan nişanlarda beşiğin kertilmesi ile akit yapılmış olduğu duyurulmuş olur. Nişanla ve giderek nikahla başıbozukluk sona ermiş olur.

Büyü uygulamasındaki bağlama ile baş bağlamadaki bağlama uygulaması arasında bir bağ kurulacak ise baş bağlama ak büyü anlamında alınabilir mi?

Aladağ Yörüklerinde güveyin çamaşırları yaşlı bir hoca tarafından giydirilir. Giysileri kesinlikle iliklenmez. Gerdeğe düğmeleri iliklenmemiş olarak girilir. Düğmeleri gelin ilikler.²⁰ Bu uygulama, Kerem ile vuslat olmaması için Aslının düğmelerini büyüleyen amcası keşişin büyüsunü hatırlatmaktadır. Giysilerden hareketle evlenecek kimselere yapılan büyü hem erkeğe ve hem de bayana yapılabilmektedir.

İlikleme sadece giysilerde değil gelin gelin yorganının kaplanması da aynı özelliği ile dikkati çeker.

Çukurova Yörüklerinde düğün günü gelin, kız tarafından alınmaya gidilir oğlan tarafı geline kırmızı/al kurdeleye dizili altın takar. Ayrıca toprak bastı denilen başlık verilir.²¹

Güneyyurt Yörüklerinde çocukları öksürükten kurtulmaları için boyunlarına öksürük taşı asılır. Öksürükten kurtarmak için ise, Gülek Yaylasındaki Öksürük Deliği diye bilinen kovuktan geçirilir.²² Korunmak, kurtulmak, güzel olmak takılarda bir arada sergilenir.

Güneyyurt Yörüklerinde bir kimse öldüğünde köyün kadınları köyün kuzeyine çıkarak tarlaların birinde ağlayarak taş toplarlar. Bu taşlar bir yere yığılır. Bu uygulamaya düştü denir. Bu esnada ağıtlar söylenir.²³ Bu uygulama ooo/oboo uygulamasını andırmaktadır.²⁴ Takı da olabilen taş hayatın her safhasında vardır.

Çukurova Yörüklerinde gelinin giydirilmesinde, gelinin üzerine kırmızı/al bir elbise başına ude ve altınlar olur. Gelinim yüzüne yeşil, kırmızı/al ve ak/beyaz duvak örtülür. Gelinlik ak/beyaz olur, başına allık takılır. Gelinin al renk olan bekâret kuşağını erkek kardeşi bağlar. Gelin geldiğinde fesine şeş örtülür üzerine yeşil, al/kırmızı kara, sarı yaşmak bağlanır ve gelin atının kulaklarına ise mendil anlına ayna bağlanır.²⁵

Ayna, halk inançlarında aydınlığı, parlak geleceği

20 Yaşar Kalafat, "Orta Toroslar ve Makedonya Yörükleri" www.yasarkalafat.info

21 E. Altun agy.

22 Ali Rıza Yalgın, age.S.511

23 Ali Rıza Yalgın, age. C.II.S.510

24 www.yasarkalafat.info

25 E. Altun agy.

temsil eder.²⁶ Milas Sarıkeçili Yörük aşiretinde gece aynaya bakılmaz, hamile hanım aynaya bakabilir ancak gece bakması uygun bulunmaz. Kırklı bebeğe ayna gösterilmez Böyle hallerde kırklı bebeğin" bir şeye uğrayacağına" inanılır. Bu toplumda çarpılarak hastalanan kimse için de "bir şeye uğradı" denir.²⁷ Güzellik karşısında da çarpınılabılır. Aynanın görünenin yansıra görünmeyenini de yansıttığına inanılır.

Çukurova Yörüklerinde çığa denilen allı, yeşilli kenarları oyalı başlık takılır, Beyaz/Ak giydirilmez.²⁸ Beyaz bazı yörelerde kefeni, ölümü anlatır. Milli gelinlik rengi uzun süre al/kızıl olarak bilinmiştir.

Çukurova Yörüklerinde gelinin başına Kepez adı verilen kartal tüyünden yapılmış özel bir başlık takılır.²⁹

Çukurova Yörüklerinde Geline özel duvak takılır. Bu duvak eşarpların bağlanması ve alın kısmına ayna konulmasıyla oluşur. Ayrıca aynanın tepesine soğan konulur.³⁰

Bizim orta Anadolu kırsalında yaptığımız alan çalışmasında gelin başı hazırlığında nadiren nar çoğunlukla elma ve bazen de soğan yer alıyordu. Bize yapılan açıklamalarda soğanın diğer ikisi bulunamayınca tercih edildiği açıklanmıştı. Kanaatimizce bu hususun bir boyutu daha olmalıydı. Zira nar ve elma büyük aileyi zürriyeti temsil ederken soğan ise sarımsak da olduğu gibi kara iyelere karşı genel koruyucular arasında yer alıyordu.³¹

Gelin götürmede kapısının önünde ay yıldızlı bir bayrak ve al/kızıl bir bez asılır. Gelinin yolu ip gererek bağlanır, kesilir. Yolu kesenlere para verilerek yolun açılması sağlanır.³²

26 Yaşar Kalafat, "Orta Toroslar ve Makedonya Yörükleri Halk İnançları Karşılaştırmaları", I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo Kültürel Yapısı (Yörükler Sempozyumu Bildirileri (25-26 Nisan 1994, Antalya), Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1996 s. 153-176

27 Yaşar Kalafat, "Milas Sarıkeçili Yörüklerinde Karşılaştırmalı Halk İnançları", agy.

28 E. Altun agy.

29 E. Altun agy.

30 E. Altun agy.

31 Yaşar Kalafat, "Türk Halk İnançlarında Sarımsak ve Soğan ile İlgili Hususlar", Erciyes, Haziran 2002, S. 294 s. 18-21

32 E. Altun agy.

**PROF. DR. ALİ BERAT ALPTEKİN'E
ARMAĞAN SAYIMIZ MÜNASEBETİYLE**

Prof. Dr. Kemal GÖDE

Değerli kardeşim Âlim Gerçel'in, Erciyes Dergisinin 501. sayısının, dergimizin daimî yazı ailesinden olan Türk halk bilim ustası sayın "Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN'e Armağan" olarak yayınlanacağını bildirmesi üzerine, böyle vefa örneği güzel bir çalışmaya ben de birkaç cümle ile katılmak istedim. O başkalarını yazdı, ne mutlu ki dostları da şimdi onu yazıyorlar.

Saygıdeğer kardeşim Silifke 1953 doğumlu Prof. Dr. Ali Berat Alptekin ile ilk görüşmemiz, Ankara'da doçentlik yabancı dil imtihanları sırasında aklımda kaldığı kadarıyla Beşevler'de ya uygulama otelinde veya salonlarda oldu. O gün hepimizin ortak derdi yabancı dilden yetmiş puanı alabilmektir. Hep imtihanı düşünüyorduk ve konuşuyorduk. Sonra Erciyes Dergisi'nde yazı ailesi içinde olduğumuzu gördüm. Türk halk kültürü ve edebiyatı ile ilgili hem Türkiye ve hem de Türk dünyasından derleme ve inceleme makalelerini takip ettim. Pek çok kitapları, makaleleri, bildirileri ve bibliyografya çalışmaları var. Bu cümleden 1978-2003 arası "Erciyes Dergisi Bibliyografyası (1-312)" da hazırlamıştır. Yüzlerce lisans, onlarca yüksek lisans ve doktora seviyesinde bugün

her biri öğretmen, Dr. Öğr. Üyesi, Doçent, Profesör olan öğrenciler yetiştirmiştir. Doçentlik sınavlarında raporlar hazırlamış, imtihanlar yapmış ve profesörler için raporlar yazmıştır. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü doktora yeterlik imtihanlarına davet edildiğim tarihlerde, yine Erciyes Dergisi daimî yazı ailesinden olan Konya/Meram 1939 doğumlu üstat Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ve Prof. Dr. Ali Berat Alptekin Beyleri ve diğer öğretim elemanlarını ziyaret ederdim. Çok sık görüşme fırsatı bulamadıysa da gönül bağımız hep devam etti geldi.

Merhum Av. Nevzat Türkten büyüğümüzün maddî manevî desteği ve Âlim Gerçel'in dün olduğu gibi bugün de üstün gayretiyle çıkan Erciyes Dergisi'ne, Türk millî kültürü ve özellikle Türk halk edebiyatı ile alakalı yazılar ve şiirler gönderen sayıları binleri aşan geniş yazı ailesi içinde en çok makalesi bulunanlar arasında yer alan değerli bilim adamı Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN beyefendi'ye yüce Allah'tan mutlu, başarılı ve sağlıklı ömürler dileyerek, selâm, sevgi ve saygılarımı sunarak sözlerimi bitiriyorum.

**ERGENEKON ve KANGLI-KARLUK-KIPÇAK-MERKİT-UYGUR
KAVİM ADLARININ TÜRK DESTANLARINA GÖRE VERİLİŞ EFSANELERİ**

Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY

Türkler'in mitolojisi, destanları, efsaneleri o kadar zengin ki daha yüzlerce bilim adamını yıllarca uğraştıracaktır. İskitler (Sakalar), Hunlar, Şatolar, Kök Türkler, (eski) Uygurlar, (eski) Kırgızlar, Karahanlılar, Harezmliler, Selçuklular, Çağataylılar, Osman (Otman) Oğulları, Kazan Tatar Türkleri, Kırım Tatar Türkleri, Peçenekler, Kuman-Kıpçaklar gibi Türk kavim ve boyları yüzlerce yıl yaşadıkları Orta Asya, Kuzey Karadeniz Bozkırları, Batı Karadeniz kıyıları, Kafkaslar coğrafyasında hem sözlü, hem de yazılı edebiyat türleri ortaya koyarak, dünya kültür tarihine armağan etmişlerdir.

Kök Türk tarihinin muazzam taş yazıtları, Uygur Türkleri'nin el yazmaları ve onları takiben ortaya konulan Dîvânu Lugâti't-Türk, Kutadgu Bilig, Atabetü'l-Hakâyık, Oğuznâme (ler), Çinggisnâme (ler), Dede Korkut Hikâyeleri ...gibi eserlerin içinde pek çok bağımsız destanlar, anlatılar yer almaktadır.

Bu anlatıların içinde, "Ergenekon Destanı"nın yanında Türk boylarından Kalaç, Kanglı, Karluk, Kıpçak, Merkit, Uygur kavimlerine, taşıdıkları bu kavim adlarının nasıl verildiği, kaynakları da belirtilerek anlatılacaktır.

ERGENEKON DESTANI:

"Çinggis Kağan Tarihi Çevirisi" (=ÇKTÇ).

23 (1)..... Sonra TÜRK halkının (2) anlatımında. (3) Eskiden onlara MOĞOLLAR derler. Bunların (4) boyları çok olur, iki bölüktür. (5) Birinci bölüğe DIŞ KOĞOL derler, ikinci bölüğe İÇ MOĞOL derler. (6) Yazıları çizileri olmadığından bilmezler. (7) Dört beş bin yıllık tarihi biri (8) birinden işitmek ile sayıp (9) döker idiler. Bu halk ile (10) biri birine girmiş, bundan iki bin yıl önce düşmanlıkları (11) olup savaşa kalkmışlar, sonunda (12) TÜRK (onları) yenip hepsini öldürmüş. (13) Onlardan NÖKÖZ adlı (bir) erkek kaçıp KİYAN

24 (1) adlı (bir) hatun ile bir dağa çıktılar. Düzü (2) tarlası otlulu idi. O dağın adı ERGENEKUN idi. Hem Moğolca "ERGİNE" diye "yalçın" a derler, KUN diye (4) "kaya" ya derler, "YALÇIN KAYA" (5) demektir. Uzun zamandan sonra NÖKÖZ KİYAN'ın (6) soyundan çok halk oldu. MOĞOL (7) dili ile her nasıl olsa bir nesneye bir (8) ad koyup, söyleştiler, önceki (9) dillerini unuttular. Şimdi halk arasında (10) kalan Moğolca söz(ler) o NÖKÖZ KİYAN'ın (11) soyundan-

dır. Ondan sonra MOĞOL soyu çok (12) oldu. O zaman yurtları yetmeyince (13) bir bölükleri demircilik malzemelerini yara

25 (1) yerleştirip, kömür ile körük getirdiler. (2) O NÖKÖZ KİYAN'ın çıktığı kayaya ateş verdiler. (3) ÜÇ gece gündüzden sonra o zaman kaya (4) eriyip yok oldu. O bölük (oradan) çıktılar. (5) ÇİNGGİS KAĞAN'ın on birinci (6) büyük anası olan ALAN KO'A (7) NÖKÖZ KİYAN'ın soyundandır. DEMİRCİLİK(8) onun soyundan miras kalmıştır. (9) Sonra ne zaman yeni yıl başı olsa, atalarından miras kaldığı için (10) ÇİNGGİS KAĞAN, demircilik malzemelerinden (11) ÖRS'ünü getirip, bir yere demiri (12) kızdırıp, örse koyup, ÇEKİÇ ile

26 (1) döver idi.

KALAÇ:

(Oğuz Kağan Destanı, İstanbul 1970, 1000 Temel Eser)

(s. 10): Yolda büyük bir ev gördü. Bu evin duvarı altından, pencereleri gümüşten ve çatısı demirden idi. Kapalı idi ve anahtar yoktu. Asker arasında pek becerikli bir adam vardı. Adı TÖMÜRDÜ KAGUL idi. (Oğuz Kağan) ona buyurdu: "Sen burada KAL ve çatıyı AÇ. Açtıktan sonra orduya gel!" (dedi.) Bunun üzerine ona K A L A Ç (Kal! Aç!) adını koydu ve ilerledi.

KANGLI:

(ÇKTÇ):

12 (11) Sonra bir nicesi kendi beğlerinden izin aldıkları için (12) araba yaptılar. Türkler arabaya KANGLI () derler, (13) onlara bölük sanı oldu.

(Oğuz Kağan Destanı, İstanbul 1970, 1000 Temel Eser.)

(s. 11) Burada Çürçet Kağan ve onun halkı Oğuz Kağan'a karşı geldiler. Vuruşma ve çarpışma başladı. Oklarla, kılıçlarla vuruştular. Oğuz Kağan yendi, Çürçet Kağan'ı mağlup etti, öldürdü; başını kesti ve Çürçet halkını kendisine tabi kıldı. Vuruşmadan sonra Oğuz Kağan'ın aske4lerine, maiyetine ve halkına öyle büyük bir ganimet düştü ki yüklemek ve götürmek için at, katır

ve öküz az geldi. Oğuz Kağan'ın askeri arasında tecrübeli ve gayet becerikli bir adam vardı. Onun adı BARMAKLIG ÇOSUN BİLLİG idi. Bu becerikli usta, bir ARABA yaptı. Arabaya cansız ganimetleri yükledi. Arabanın ön tarafına canlı ganimetleri koydu. Onlar çektiler, gittiler. Oğuz Kağan'ın (nökerleri) maiyeti ve halkı (il künni), hepsi bunu gördü ve şaşırıldı. Onlar da ARABA yaptılar. Bunlar arabayı çekerken (durmadan) "KANGA! KANGA!" diye bağıyorlardı. Onun için onlara KANGA adını koydular. Oğuz Kağan arabaları gördü, güldü ve "Kanga kanga ile cansız canlı yürütsün. Sizin adınız KANGALUK olsun ve (bunu) araba göstersiz (?) "dedi, gitti.

NOT: Çeviri şöyle olmalıdır: "ARABA(lar) yürürken "KANGA! KANGA! diye SES ÇIKARIYORLARDI. Onun için onlara K A N G A (KANG "ses taklidi"+A = KANG+LI > KAĞNI ") adını koydular.

KARLUK:

(ÇKTÇ):

13 (9) Nitekim AĞUZ KAĞAN karda Gür Garcistân yönüne (10) asker çıkardı. Yolda kar ulu (=çok) oldu. Bir bölük (11) halk kara saplanıp askerden geri kaldılar, (12) yurda sonra geldiler. AĞUZ Kağan onlara (13) "Ne için geri kaldınız?" diye sordu. O halk (14) "Kar ulu yağdı, kar altında gömülüp geri kaldık!" diye cevap verince, Ağuz Kağan onlara K A R- L U K diye (14/1) ad verdi. Şimdiki KARLUKLAR onların soyundandır.

22 (7) Karluk halkının da başlı (8) başına hânları var, her kim HÂN olursa (9) ARSLAN HÂN derler.

(Ebulgâzi Bahadır Han, Şecere-i Terâkime):

75b (2) Bir niçe (3) kündin song (=birkaç gündün sonra) ol kişiler Hân hizmetiga keldiler. Hân onların ahvalın (4) sordu irse aytdılar (=dediler) kim, bir niçe kişi leşkerning (=askerlerin) songındın (=arkasından) kele turur irdik (=geliyorduk). (5) Tag içinde bir niçe (=dağ içinde pek) ULUG KAR YAĞDI. Andın song yöriy bilmey (=yürüyemedik) uşol yerde yatduk (=o yerde gece-

ledik). (6) atlarımız ve tivellerimiz barçası (=hepsi) öldü. Bahâr bolgandın song piyâde kele turur (7) miz (=bahar olduktan sonra yaya geliyoruz) tidiler. Hân hüküm kıldı, ol cemaatke K A R L I K disünler tip. Barça KARLIK ili anların neslindin turur.

(OĞUZ KAĞAN DESTANI, İstanbul 1970, 1000 Temel Eser, 31)

(s. 9): “Oğuz Kağan her zaman bir alaca ata binerdi. O bu atı pek çok severdi. Yolda bu at gözden kaybolup kaçtı. Burada büyük bir dağ vardı. Üstünde don ve buz vardı. Onun başı soğuktan ap ak idi. Onun için adı BUZ DAĞ idi. Oğuz Kağan’ın atı bu Buz Dağın içine kaçtı, gitti. Oğuz Kağan bundan çok eziyet ve ızdırap çekti. Asker arasında bir kahraman bey vardı. Ne Tanrı’dan ne de şeytandan korkardı. Yürüyüşe ve soğuğa dayanıklı bir erdi. O bey dağlara girdi, yürüdü. DOKUZ gün sonra atı Oğuz Kağan’a getirdi. Buz Dağ’da çok soğuk olduğundan, o bey KARA BELENMİŞ ti, BEMBEYAZ ’dı. Oğuz Kağan sevinçle güldü ve “Sen buradaki beylere baş ol ve senin adın edediyen K A R L U K olsun!” dedi. Ona çok mücevher bağışladı ve ilerledi.

KIPÇAK:

(Çingiz Kağan Tarihi Çevirisi):

12 (14)..... İt-Barak halkından bir hatun kişi ağır ayak (=hâmile, gebe, yüklü (15) idi, o savaş zamanında oğlan doğurdu.

13 (1) Saracak nesne kalmayınca AĞAÇ KABUĞU ile sarıp, (2) başına kaldırıp yürür idi. Ağuz Kağan’dan İt-Barak halkı kaçınca (3) oğlanı AĞUZ beyi alıp (4) oğlu gibi yetiştirdi. Ağaç kabuğuna sarıldığı (5) için adını KIPÇAK koydu, şimdiki Kıpçak halkı (6) o oğlanın soyundandır.

22 (11)Sonra KIPÇAK halkı da pek GÖRKLÜ, ULU SÖZLÜDÜR.

(Ebulgâzi Bahadır Han, Şecere-i Türk):

[17] (1) Oğuz Han’ning bir bigi köçin alıp irdi. Özi uruşda öldi. Hatunı kurtulup iki suvning arasında hân kinidin yitdi. Yüklü irdi (=hâmile idi), tolgayı tuttu (=sancısı tuttu). Kün savuk irdi. Kirmekke öy (=ev) yok irdi. Bir ÇÜRÜK YIĞAÇ ning içinde oğlan togurdu. Muni

Hân’ga ma’lûm kıldılar irse hân aytdı. Atını KIPÇAK () koydı.

Kadim Türk tilinde içi kavış yığağını “KIPÇAK” koydılar. Bu vaktde hem içi “kavış” () yığağını “KIPÇAK” diyürler. Kara halkning tili kilmeslikdin “kaf” nı “çim” okuy tururlar. Şol “KIPÇAK” turur. “ÇIPÇAK” diyürler. Ol oğlanı Hân öz kolunda sakladı.

BEKRİN (/MERKİT)

(ÇKTÇ):

21 (10) Sonra bir bölük halk ki onların (11) sanı BEKRİN’dir; halk yanılıp MERKİT (12) derler. Oturdıkları yerleri Uygur’un içinde (13) büyük dağlardadır. Kızları

22 (1) pek görklü, temiz olur.

UYGUR:

(ÇKTÇ):

12 (7) Sonra...Ağuz kağan o halktan “Ne için oğruluk (=hırsızlık yaptınız?” diye sordu. Onlara OĞRASA OĞUR olsun, (9) derler. “İşin ileri gitsin!” demektir. Bu UYGUR (10) halkından bir nice bölüğün her birini bir boy ile söylerler.

(Şecere-i Türk):

Uygur İlining zikri:

Ma’nâsı “YAPUŞGUR” timek bolur. Ayturlar: “SÜT UYUDU”. Süt irkende bir birindin ayrılır. Uyugandın song ayrılmas. UYUDI ya’ni “YAPUŞTI.” Ve takı ayturlar kim “İmamga uyudum.” Oltursa olturur ve tursa turur. Pes yapuşkanı bolur.

Andak ayta tururlar kim Moğol yurtında iki tag bolur. Uzunı kün toğuşdın kün batışığa binihâyet ulug taglarv turur. Birisining atı Tokratı Buzluk () ve takı birinig atı Ustumluk Tigrem ().

Bu iki tag arasında Moğol yurtının kün batışında takı bir tag bar turur. Anı KUT TAG () dirler. Bu ayılğan tagların arasında bir yirde aka turgan on say bar turur ve bir yirde tokuz say. Barçası ulug suvlar turur. Kadim Uygur () ili, şol sayların arasında oltururlar irdi.

GÜNÜMÜZ ÂŞIKLIK GELENEĞİ İCRA ORTAMLARI BAĞLAMINDA ÂŞIK YARIŞMALARI, ŞENLİKLER VE FESTİVALLER*

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Ethem ARIOĞLU

GİRİŞ

“Saz şiiri” ya da “âşık şiiri” adıyla da anılan âşıklık geleneği, tarihî seyri içerisinde ve geçmişten günümüze icra edildiği ortamlar itibarıyla farklılık göstermiştir (Günay 2011: 24; Sakaoğlu 1986: 248-251). Âşık tarzı şiirlerde ezgi genellikle saz eşliğinde oluşturulur (Durbilmez 2018: 166). Âşıklar şiirlerini genellikle saz eşliğinde “âşık makamları” / “saz havaları” adı verilen müzik yapısına uygun olarak icrâ ederler (Durbilmez 2008: 79). Âşıklar icra ettikleri sanat ve ortaya koyduğu şiirler yönüyle kendi anlam ve icra faaliyeti çerçevesinde toplumun varlığını geçmişten bugüne ve yarına kimlikli ve nitelikli bir sosyal yapı olarak taşımasında özel öneme sahip temsilcilerdir (Arslan 2015: 5).

XVI. yüzyıldan itibaren kendini göstermeye başlayan ve sonrasında güçlü temsilcilerini, icracılarını ve örneklerini gördüğümüz âşıklık geleneği İslamiyet'ten önceki zamanlara kadar geçmiş olan ozan-baksı geleneğinin örneklerini gördüğümüz âşıklık geleneği ve edebiyatı açısından XX. yüzyılın ikinci yarısı, çok farklı bir dönem olmuştur. Çağın teknolojik gelişmelerinin âşık edebiyatının icra şekillerine kattığı yeniliklerin ve âşıkların daha geniş bir dinleyici kitlesine hitap etmeye başlaması düşünüldüğünde bu gelişmelerin geleneğe katkı boyutu da ortaya çıkmaktadır (Düzgün 2004; 302-303). Yukarıda âşıklık geleneğinin kökeni ve ozanlık geleneği ile ilgili değerlendirmeler yapılırken, Dede Korkut'u da unutmamak gerekir (Durbilmez 2019: 39-62). Yakıcı (2007:47), “Bugün Anadolu, Balkanlar, Avrupa, Kuzey Afrika ve diğer coğrafyalarda yaşanmakta olan ya da izlerine rastlanan bir âşıklık geleneği varsa, Dede Korkut'un da bunda önemli bir payının olduğu” şeklindeki yorumunda Dede Korkut'un âşıklık geleneğindeki önemine dikkat çeker.

Bu çalışmada, kökü yüzyıllar öncesine giden âşıklığın geleneğimizin günümüzdeki icra ortamları olan âşık bayramları, festivaller, yarışmalar, şenlikler ve şöenler olarak adlandırılan kutlama, etkinlik ve organizasyonlar,

* Bu çalışma, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı ve Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesinin 15-17 Ekim 2015 tarihlerinde ortaklaşa düzenlemiş olduğu Değişim ve Dönüşüm Sürecinde Âşıklık Geleneği Bilgi Şöleninde sözlü olarak sunulan ve yayınlanmamış bildirinin genişleterek makaleye dönüştürülmüş hâlidir.

geleneğin geçmiş ve günümüz icra ortamları yönüyle değişen ve dönüşen gelenek unsurlarını da ele almak suretiyle değerlendirilecektir.

ÂŞIKLIK GELENEĞİ, İCRA ORTAMLARI: GELENEĞİN DEĞİŞİMİ ve DÖNÜŞÜMÜ

Âşık kahvehaneleri geçmişte insanların toplandıkları ve bir araya geldikleri bir kültürel ve geleneksel ortam olarak âşık şiirlerinin ve atışmalarının yapıldığı yerler olarak bilinmektedir. Âşık kahveleri, âşıkların ve toplumun samimi bir şekilde bir arada buldukları ve toplandıkları yerler olarak geçmişte geleneğin yaşatıldığı önemli mekânlardır (Bekki 2001:237). Âşıklık, âşığın tek başına kendisinin sanatını icra ettiği bir gelenek değildir. Âşıklar sanatını icra ettiği mekânda diğer âşıklarla beraberdir. Bu anlamda geleneğin aktarımında grup icrası dikkat çekmektedir. Âşıklığı grup icrası şeklinde değerlendiren Taşlıova (2017), ‘yirminci yüzyıl âşıklığı’ nitelemesinin özellikle bayram, şöen, festival isimleri altında yapılan ve genellikle en az on âşığın iştirakiyle gerçekleşen program yapılarıyla şekillenen ikili ve üçlü icraları anlayabilmek için önemli olduğunu söyler. Âşığın sanatını icra ettiği mekânı da sadece tekil olarak değil, mekânın, âşıkların teker teker çıkıp sunum yaptıkları yerler ötesinde grup icralarının yapıldığı yerler ve mekânlar olarak düşünülmesi gerektiğini söyler (2017: 14-15).

Nebi Özdemir, Göç ve seyahatin âşıklık geleneğini dönüştüren faktörler olarak meydana getirdiği değişim ve yeniliklerle ilgili de şu değerlendirmelerde bulunur: “Özellikle son asırdaki göç ve seyahatlerin etkileri âşıklık geleneğindeki yerleşik gurbet kalıplarını farklılaştırmıştır. Modernlik, sanayileşme, kentleşme, ulaşım, medya ve teknoloji alanındaki gelişmeler âşıklık geleneğini dönüştürmüş ve dönüştürmeye de devam etmektedir” (Özdemir 2012: 18-36). Kahvehanelerin yapılarının değişmesinde geleneksel unsurlarda otaya çıkan değişimler etkili olmuştur. Bu bağlamda, usta-çırak ilişkisinin zayıflaması, bundan dolayı öğrenme ortamının değişmesi, kahvehanelerin işlevini yitirmesi ve bunun sonucunda âşıkların yeni icra ortamı arayışları değişmeyi zorunlu kılmıştır (Çetin 2011: 57). Sözlü kültürün ve geleneğin, sosyal alanlarda yaşanan ve görülen değişimlerden etkilendiği bilinmektedir. Günümüzde yaşanan bu değişim ve gelişmeler aynı zamanda, gelenek unsurlarının bu an-

lamda âşıklık geleneğinin yapısında ve formunda yeni değişiklikleri ve eklemeleri ile geleneğin yeni biçimi ile yaşatılması için kaynaklık etmektedir.

GÜNÜMÜZ İCRA ORTAMLARI OLARAK BAYRAMLAR, FESTİVALLER, YARIŞMALAR VE ŞENLİKLER

Festival, şenlik, tören ve şenlik gibi kavramların tanımlarında benzerlikler vardır. Benzerliğin ortaya çıkmasında bu kavramların tanımı yapılırken gelenek, eğlenmek, duygu ve düşüncelerin ortak paylaşımı, kutlama, gösteri, ziyafet ve ritüel gibi kavram ve uygulamaların bu kavramları açıklamada kullanılmasını ve çeşitli toplumsal işlevlere sahip olmasını söyleyebiliriz.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde; bayram, millî ve dinî bakımdan önemi olan ve kutlanan gün veya günler, özel olarak kutlanan gün sevinç ve neşe (2005:222) olarak açıklanmaktadır. Festival ise; dönemi, yapıldığı çevre, katılanların sayısı veya niteliği programla belirtilen ve özel önemi olan sanat gösterisi, bir bölgenin en ünlü ürünü için yapılan gösteri şenlik, belli bir sanat dalında oyun ve filmlerin sunulması ve gösterilmesi sonunda ödül, derece verilmesi biçiminde düzenlenen ulusal veya uluslararası gösteri dizisi (2005:683) şeklinde açıklanmaktadır. Şenlik kelimesi de, belli günlerde yapılan, coşku veren eğlendirici gösterilerin tümü (1999:1650) olarak izah edilmiştir. Şölen de, ziyafet, belli bir amaçla düzenlenen eğlence, din töreni niteliğinde yemek toplantısı, sanat gösterisinde bulunmak (2005:1873) olarak açıklanmaktadır. Görüldüğü gibi bayramlar, festivaller, şölenler ve şenlikler bu anlamda kültür, edebiyat, sanat ve turizm alanları başta olmak üzere çok çeşitli şekillerde tanıtımın, gösterimin, ortak paylaşımın olduğu, değerlerin aktarıldığı ve gösteriminin olduğu, sosyal hayatta da kültürel, sosyal ve ekonomik sonuçların ortaya çıktığı organizasyonlar ve kutlamalardır. Gülin Öğüt Eker festivallerin geleneklerle olan ilişkisine dair şu bilgileri verir: “Modern dünyanın kent kökenli merkezlerinde, yalnız bireyin, aitik duygusunu hissederek sosyalleştiği, eğlendiği, mutlu olduğu, rutin hayatın sorunlarından uzaklaştığı ve bir topluma ait olma anlamında güven duygusunu hissettiği (ontolojik güven) en önemli ve belki de yegâne alan festivallerdir. Bireysel performansın grup kimliğinin tescillenmesi ve toplumsal sorumluluğun paylaşılmasında da karakteristik özelliklere sahiptir. Her toplum için farklı bellek mekânlarına dönüşen festivaller, özelde bireyin genelde toplumun kolektif belleklerinin kodlanarak saklandığı ve bilgi, tecrübe,

yaşanmışlıkların canlandırıldığı sosyal gösterimlerdir Festival, ait olduğu toplumun varlık sebebinin simgeleştirilmesine zemin oluşturur. Millî bir değerın kültürel imgelerle anlamlandırılarak hikâyeleştirilmesi, atfedilen değerın sıradanlıktan çıkarılarak unutulmasına engel olur” (Öğüt Eker 2016: 140-146).

M. Taner Türk, kolektif belleği oluşturmada önemli bir yere sahip olan bayram, şölen ve festival gibi kutlamaların toplumsal aidiyet ve kimlik oluşturması yönüne dair özellikler taşıdığını belirtir (Türk 2018: 51-52). Festival, şenlik ve bayramlar âşıkların bir araya geldikleri yerler olduğu kadar sanatlarını da gösterdikleri ortamlardır. Geleneğin yaşatılması ve aktarılmasında ortamların önemi büyüktür. 1985 yılında Konya’da yapılan 20. Konya Âşıklar Bayramına katılan 50 âşık üzerinde yapılan bir araştırmada, geleneğin sürmesi için önerilen yollardan birisi olarak festival ve bayramların düzenlenmesi görüşü ifade etmiştir (Çelebi 1986: 230). Bu anlamda bayram festival ve yarışmalar, âşığın sanatını icra ettiği diğer âşıklarla bir araya gelebildiği mekânlar olması yönüyle önem taşımaktadır.

Günümüzde âşıklık sanatı; geleneksel hâle gelen Konya Âşıklar Bayramı, Kars Âşıklar Bayramı, Sivas Âşıklar Bayramı, Denizli Ege Âşıklar Bayramında ve çeşitli belediyeler ile sivil toplum kuruluşlarınınca organize edilen âşıklar şöleni gibi adlarla tertip edilen toplantı, festival, eğlence ve şenliklerde kendine yer bulmaktadır. Bu festivallerin organizasyonu genellikle belediyelerin, sivil toplum kuruluşlarının ve yerel yönetimlerin birlikte katılımıyla yapılmaktadır.

KONYA, SİVAS ÂŞIKLAR BAYRAMI; ÂŞIKLIK GELENEĞİNE DAİR DİĞER KUTLAMA VE ETKİNLİKLER

Âşıkların günümüzdeki festival, şenlik ve şölenlerdeki durumunu değerlendirmeden önce bu festival ve şenliklerin bir bakıma öncüsü ve başlangıcı sayabileceğimiz bayram olarak nitelendirilen Sivas’ta ve Konya’da düzenlenen bayramlardan bahsetmek gerekir.

Ülkemizde âşıklar bayramının ilki ve ikincisi Sivas’ta yapılmıştır. Mecburi hizmet sebebiyle 1930’da Sivas’ta askerlik hizmeti için gelen Ahmet Kutsi Tecer önce Halk Şairlerini Koruma Derneği’ni kurar ve akabinde hemen bir âşıklar bayramı programı yapmaya karar verir. Âşıklar bayramı, 5-7 Kasım 1931 yılında, “I. Sivas Halk Şairleri Bayramı” adıyla gerçekleşir. Bayrama 14 âşık katılır, katılan âşıklar arasında Âşık Veysel de vardır (Kaya 2011: 27-32). Katılan âşıklara, Halk Şairi ol-

duklarına dair bir belge verilir. Böylece âşıklarımız tam resmi olmamakla beraber resmi anlamda bir kimlik kazanma adına bir hak elde etmeye başlamış olur. 1931 yılında Sivas'ta Ahmet Kutsi Tecer'in kurulmasına öncülük ettiği Halk Şairleri Derneği, kuruluş amaçları ve etkisi yönüyle, Anadolu sahası âşıklık geleneği açısından önemli bir gelişmedir (Görkem 2017:65). Ahmet Kutsi Tecer, 5 Kasım 1931 tarihinde başlayan ve üç gün devam eden, 15 âşığın katıldığı I. Sivas Âşıklar Bayramı'na dair çalışmasında bayramın ortaya çıkmasında önemli bir yeri olan, Sivas'ta kurulan Halk Şairleri Koruma Derneği hakkında bilgi verir. Derneğin kuruluş amacına dair maddelerden birisi olarak her yıl bir halk şairleri bayramı yapılmasına karar verilmesi ve sonrasında ise bayramın organize edilmesi bu anlamda önemlidir (Tecer 1932:4-8).

Sivas'ta 1931 yılında yapılan âşıklar bayramının ikincisi 30 Ekim 1964 yılında düzenlenir. İbrahim Aslanoğlu, toplam 10 âşığın katıldığı II. Sivas Halk Şairleri Bayramı hakkında bilgiler verir (Aslanoğlu 1965:13-16). II. Halk Şairleri Bayramı gündüz ve gece olmak üzere iki program olarak gerçekleştirilmiştir. Sivas Âşıklar Bayramının en sonucusu ise, 5 Eylül tarihinde Sivas Kongresi'nin 98. Yılı kutlama etkinlikleri kapsamında 11. Uluslararası Geleneksel Âşıklar Bayramı adıyla icra edilmiştir. Diğer önemli bir bayram olan Konya'da düzenlenen Türkiye Âşıklar Bayramı ise ülkemizde bu alanda yapılan önemli organizasyondur. Bu geleneğin başlamasında Fevzi Halıcı'nın önemli bir yeri vardır (Gönen 2016: 14; Özarslan 2001: 36). En son 2017 yılında 51. Uluslararası Konya Âşıklar Bayramı adıyla uluslararası bir etkinlik olarak düzenlenen ve 1966 yılında temeli atılan bu organizasyon günümüzde Türk dünyası âşıklık geleneği açısından da büyük bir önem taşımaktadır. Türkiye Âşıklar Bayramı ilk defa 7-9 Ekim 1966 tarihinde Fevzi Halıcı'nın önderliğinde, Konya Turizm Derneği'nin katkılarıyla 16 âşığın katılımıyla düzenlenmiştir (Durbilmez 2014: 64). Konya'da yapılan ilk bayram hem Konya'da hem de ülke genelinde büyük bir ilgi görmüştür. O dönemde, Ali Aparslan, Osman Atilla, Suat Engüllü, Fevzi Halıcı, Mehmet Kaplan, Talat Halman, Ahmet Kabaklı Kadircan Kafı, Metin Soysal ve Faruk Kadri Timurtaş gibi akademisyen, yazar ve edebiyatçılar, geleneğin yaşatılması için bayramın önemini vurgulamışlardır (Halıcı 1992: 619-673).

Konya Âşıklar Bayramı, âşıklık geleneğinin yaşatıl-

masına ve icra örneklerinin sunulmasına büyük katkı sağlamıştır. İlk âşıklar bayramı; 1- karşılıklı şiir ve sazla atışma, 2- en güzel memleket şiiri, 3- en güzel memleket türküsü olmak üzere 3 dalda yapılmıştır. Şu an hayatta olan ve olmayan pek çok âşığımız Konya âşıklar bayramına katılmıştır. Katılan ilk âşıklardan biri olarak ödül alan Müdamî, 1967 yılındaki ikinci âşıklar bayramına ise usta ve yaşlı âşıklar olarak Âşık Veysel Şatıroğlu ve Âşık Efkari'nin yanında jüri üyesi olarak katılmıştır (Aydın 2015: 99).

Umay Günay, Konya'da düzenlenen Türkiye Âşıklar Bayramını, âşıklık geleneği açısından değerlendirirken bu bayram ve toplantıların, geleneği canlı tutma ve yeni temsilcilerini yetiştirme yönüyle olumlu katkılarının yanında yabancı ve zorlama bazı unsurlar yönüyle geleneğe olumsuz etkilerinin de olduğunu belirtir (Günay 2011:32). Âşık Şeref Taşlıova bayramın özellikle âşıklar tarafından nasıl bir öneme sahip olduğunu, "Türkiye Âşıklar Bayramı, Konya'da 30 Yılda Gördüklerim" başlıklı bildirisinde anlatır (Taşlıova 1995: 199-210). 51. Konya Âşıklar Bayramı, Fevzi Halıcı anısına düzenlenmiştir (Kaynak 2015: 1575).

Konya'da düzenlenen Türkiye Âşıklar Bayramı ve Sivas Âşıklar Bayramı dışında bugün geleneksel hâle gelen veya geleneksel hâle gelmeye başlayan Kars ve Denizli âşıklar bayramları başta olmak üzere diğer bayram ve festivaller de vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

1. Kars Belediyesi tarafından geleneksel olarak düzenlenmekte olan bayramdır. Kars ve çevresi âşıklık geleneği açısından önemli bir coğrafyadır. Âşık Şenlik, Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Murat Çobanoğlu başta olmak üzere pek çok âşığın yetiştiği bu bölgede Murat Çobanoğlu'nun kurduğu "Çobanoğlu Âşıklar Kahvesi" önemlidir (Durbilmez 2014: 63). Bu âşıklar kahvesi, Kars'ın dışından diğer bölgeler ve hatta Azerbaycan'dan gelen âşıkların bir araya geldikleri, atışmaların yapıldığı, yarışmaların düzenlediği bir mekân olmuştur (Kafkasyalı 1998: 112-114). Kars Âşıklar Bayramı'nın ilki 185 âşığın katılımıyla 2005 yılında düzenlendi. En son bayram ise, 9. Uluslararası Âşıklık Bayramı adıyla 20 Haziran 2014 tarihinde yapılmıştır. Açılış merasimi sonrasında merhum âşık Murat Çobanoğlu'nun mezarı ziyaret edilerek duaların edildiği ve 3 gün süren âşıklar bayramına yurt içi ve yurt dışından 200 âşık katılmıştır. Bu bayramda ilk defa 180 âşık koro olarak serhat türkülerini okumuşlardır.

2. Denizli'de yapılan âşıklar bayramının ilki 1. Ege

Âşıklar Bayramı adıyla 15 âşığın katılımıyla 29 Nisan 2011 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bu bayramın sonuncusu ise Denizli Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından “8. Uluslararası Ege Âşıklar Bayramı” adıyla 18 Nisan 2019 tarihinde yapıldı. Yurt içinden 22, Türk dünyasından 5 olmak üzere toplam 27 âşık, yapılan âşıklar bayramında; atışma, koçaklama, lebdeğmez, doğmaca türkü, sözlü ve sazlı güzelleme, taşlama konularında ve dallarında örnekler sunmuştur.

3. Geleneksel olarak Osmaniye Folklor Araştırma Derneği öncülüğünde yapılan Âşıklar bayramlarından biri olan Uluslararası Çukurova Âşıklar Bayramı’dır. İlki 1997 yılında yapılan bayram çeşitli aralıklarla yapılmaya devam etmektedir. Farklı etkinliklerin de olduğu bayramlardan birisi de ise Osmaniye Üniversitesi Karacaoğlan Yerleşkesinde 6 Ekim 2015 tarihinde programdır. Karacaoğlan buluşması olarak adlandırılan bu kutlamaya Türkiye, Azerbaycan ve Kırgızistan’dan toplam 20 âşık katılmış ve âşıklar; teröre lanet eden, şehitleri rahmetle anan şiir ve ağıtlar söylemiş atışmalarda bulunmuşlardır. Uluslararası Çukurova Âşıklar Bayramı’nın sonuncusu ise 21. Çukurova Âşıklar Bayramı olarak 16/10/2017 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

1979 yılından beri Kayseri develi ilçesinde Âşık Seyrani’nin anıldığı Âşık Seyrâni Kültür ve Sanat Festivali kapsamında gerçekleştirilen etkinliklerden birisi de Âşıklar Şöleni’dir (Yöre 2015: 145-150). Şölen kapsamında farklı yerlerden gelen pek çok âşık gerçekleşen festival ve şöenler kapsamında etkinlikler yapılmaktadır (Durbilmez 2000: 22- 23, Durbilmez 2015b: 45-48, Durbilmez 2016: 24-26).

4. Âşık şöenlerinin çeşitli üniversitelerde etkinlik kapsamında gerçekleştirildiğini de görmekteyiz. Bu üniversitelerden birisi de Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi’dir. Geleneksel 10. Âşıklar Şöleni 13 Mayıs 2015 tarihinde Ondokuz Mayıs Üniversitesi Halk Bilimi Araştırmalar Topluluğu tarafından, “Türk Dil Bayramı ve Geleneksel 10. Âşıklar Şöleni” adıyla düzenlenmiştir. Programda güzelleme, taşlama, koçaklama, ağıt, lebdeğmez, muamma, türkü ve bozlak örnekleri sunmuşlar ve atışma yapmışlardır.

5. Bornova Belediyesi tarafından en son üçüncüsü 3. Geleneksel Âşıklar Bayramı adıyla 21 ağustos 2103te İzmir’de 28 âşığın katılımıyla yapılmıştır.

6. Adıyaman Gölbâşı Belediyesi de âşıklar şöleni ve etkinlikler düzenleyen belediyeler arasındadır. En son şöen 12. Âşıklar Şöleni olarak 10 Eylül 2017 tarihinde

yapılmıştır. Çeşitli yerlerden gelen beş âşık ve şairler şiir okuyup atışma örnekleri icra etmişlerdir.

7. Geniş kapsamlı ve uluslararası düzeyde yapılan etkinliklerinden birisi de 2005 yılından beri Bursa Yıldırım Belediyesi tarafından düzenlenen Uluslararası Âşıklar ve Şairler Buluşması programıdır. Sonuncu program olan 13. buluşma 19 Kasım 2017 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Etkinliğe, Azerbaycan ve Gürcistan’dan da gelen âşıklar katılmıştır.

8. Âşıklık geleneğinin önemli merkezlerinden biri olan Erzurum’da da geleneğin ustalarını bir araya getiren programlar yapılmıştır. Özellikle bu programlardan, Erzurum Büyükşehir Belediyesinin düzenlediği Uluslararası Yaşar Reyhani Âşıklar Şöleni ile Atatürk Üniversitesi’nin katkısı ve ortaklığı ile gerçekleştirilen Türk Dünyası Âşıklar Şöleni’ni burada zikretmek gerekmektedir.

Yukarıda geleneksel hâle gelmeye başlayan örnekler dışında yapılan başka bayram ve festivaller de vardır (Durbilmez 2000: 22-23, Durbilmez 2007: 21, Durbilmez 2016: 24- 26). Yüzyıllar ötesine sahip bir geçmiş olan âşıklık geleneği günümüzde geleneğin değişimi ve dönüşümü ile yeni icra ortamlarını da getirmiştir. Artık devlet kuruluşlarının, resmi kurumların, üniversitelerin, dernek ve vakıflar ile belediyelerin gerçekleştirdiği festival, şöen ve şenlik adındaki programlarda âşıklık geleneği varlık göstermektedir. Özellikle belediyelerin gerçekleştirdiği uygulamalarda, âşıklar şöleni ve âşıklar bayramı, âşıklar buluşması gibi adlarla yapılan programların ayrılmaz bir parça olduğu da görülmektedir. Âşıklar, aynı zamanda düğün, nişan, sünnet, asker uğurlaması, özel eğlence, dernek faaliyetleri ve fasıl gecelerine katılarak geleneği yaşatmaya çalışmaktadırlar. Festival ve şenliklerde genellikle onlarca âşık bir araya gelerek hünerlerini sergiler, birbirlerini tartarlar, geleneğin kendilerine sunmuş oldukları imkânlar ölçüsünde geleneğin nasıl güncellendiği konusunu gözlemlerler. Ayrıca tanınırlık anlamında, kalabalık bir topluluk önünde kendilerini en iyi biçimde ifade imkânına sahip olurlar. Bunun yanında, ekonomik anlamda da daha sonra sanatlarını icra edecekleri yeni imkânlar için de referans zemini oluşturmuş olurlar.

M. Taner Türk 20-21 Ekim 2017 tarihinde düzenlenen Türkiye Âşıklar Bayramı ve bu bayrama katılan on beş âşıkla derinlemesine yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilen verileri yorumlayarak değerlendirilmiştir (Türk 2018:18-19). Âşıklara sorulan görüşme

soruları arasında şu başlıklar da yer almıştır: “Katıldığınız şölenlerde organizasyon düzeyinde ne gibi sorunlarla karşılaşyorsunuz? Şölen sırasında ve sonrasında sizce iyi bir şölen organizasyonu nasıl olmalı? Gittiğiniz şölenleri düşünerek ideal âşık şöleni mekânı nasıl olmalı? Kalabalık şölenleri mi seviyorsunuz yoksa kahvehane gibi daha az katılımcılı ama bilinçli izleyiciyi mi tercih edersiniz? Sizce bu tür etkinlikler neden düzenleniyor ve âşıklar neden çağrılıyor? Bu tür etkinlikler (Şölen) niçin yapılmalı, insanlığa ve Türk kültürüne katkısı nelerdir? Geçmişteki âşık şölenleriyle günümüzdeki âşık şölenlerini karşılaştırdığımızda ne gibi farklılıklar gördüğünüzü öğrenebilir miyiz?” (Türk 2018: 281-282).

Saim Sakaoglu 1985 yılında Elazığ Fırat Üniversitesince düzenlenen I. Âşıklar Şöleninde hem âşıklara hem de programa katılan izleyicilere sorulan bir muammaya dair yazısında, Konya Âşıklar Bayramı ve diğer âşık bayramları/şölenlerine dair şu bilgileri verir: “Özellikle Konya’da başlayıp bütün ülkeye yayılan “Âşıklar Bayramı/Şöleni” çeşitli çaplarda olmak üzere yurdumuzun değişik yörelerinde hâlâ devam etmektedir. Konya’daki Âşıklar Bayramı, İstanbul Kültür ve Sanat Festivali içindeki Gülhane Şöleni, Karaman, Mut, Kayseri, Erzurum vb. yerlerde değişik sebeplere bağlı olarak düzenlenen toplantılar bunun güzel örnekleridir (2003: 115-116). Metin Ekici, Âşıklık Geleneğinin Güncel Sorunları başlıklı makalesinde, “İzmir’de Yaşayan Âşıklar ve Âşıklık Geleneği Projesi” kapsamında gerçekleştirilen çalışmayı değerlendirmiştir. Burada İzmir’de yaşayan günümüz âşıkların karşılaştığı problemler arasında zikrettiği Âşıkların İcra Yerleri ve Zamanı İle İlgili Sorunlar başlığında günümüz âşıklık geleneği temsilcilerinin en önemli sorununun belirsizliğin, düzensizliğin ve karmaşanın olduğu icra yeri ve zamanı olduğunu söylemektedir (Ekici 2011: 10).

Yüzyıllar ötesine sahip bir geçmişi olan âşıklık geleneği günümüzde değişim ve dönüşüm ile yeni icra ortamlarını da getirmiştir (Durbilmez 2015a: 20-29, Durbilmez 2017: 19-44). Artık devlet kuruluşlarının, resmi kurumların, üniversitelerin, dernek ve vakıflar ile belediyelerin gerçekleştirdiği festival, şölen ve şenlik adındaki programlarda âşıklık geleneği varlığını sürdürerek güncellik kazanmaktadır.

SONUÇ

Geçmiş yüzyıllar öncesine uzanan âşıklık geleneğinin günümüz icra ortamlarından birisi de festival, şenlik, şölen, yarışma, bayram gibi adlarla anılan etkinlik

ve programlardır. Festival, şenlik, bayram ve şölenler toplumsal uygulamalar olarak insanların ortak düşünce ve gelenekler etrafında bir araya geldiği, birlik ve beraberlik ruhunun gerçekleştiği, ortak kimliğin oluşmasına katkının sağlandığı organizasyon, tören ve kutlamalardır. Günümüz sosyo-kültürel şartları, gelenek ve geleceğe bağlı pek çok unsurdaki değişim ve dönüşümleri de beraber getirmiştir. Bu değişim ve dönüşümden etkilenen geleneklerimizden birisi de âşıklık geleneğimizdir. İslamiyet’ten önce ozan, oyun, baksı ve kam gibi adlarla destancı olarak toplum hayatında yeri olan icracıların günümüzdeki takipçileri olan âşıklar icra biçimleri ve mekânları yönüyle değişikliklere uğrasa da sözlü kültür sanatını günümüze taşımıştır. Günümüz âşıklık geleneği icra ortamları olarak bayram, şölen, yarışma ve şenlik gibi organizasyonlar geleneği yeni kuşaklara tanıtan ve geleceğe aktarılmasında köprü vazifesi gören, âşıkları destekleyen, geleneğin yeni icra mekânlarını sağlaması, ulusal ve uluslararası boyutlarıyla gündem oluşturması gibi yönleriyle önemlidir. Bu gibi organizasyon ve etkinliklerin olması, geleneğin yapısını dikkate alarak günümüz koşullarına göre insanlara ulaştırılması ve tanıtılması gibi sebeplerle geleneğin yaşatılması ve geleceğe taşınması yönüyle işlevseldir.

KAYNAKLAR

ARSLAN, Mustafa (2015); “Kültürel Belleğin Uzman Taşıyıcıları Olarak Âşıklar”, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 15/1, İzmir, s. 1-5.

ASLANOĞLU, İbrahim (1965); Sivas Halk Şairleri Bayramı, Sivas.

AYDIN, Oğuzhan (2015); Her Yönüyle Molla Âşık Müdâmi, Ankara, Gazi Kitabevi.

BEKKİ, Selahaddin (2001); “Âşık Kahveleri”, Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü, C.1, Ankara, Ankara Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, s.237.

ÇELEBİ, Nilgün (1986); “20. Konya Âşıklar Bayramı’na Katılan Âşıklar Üzerinde Yapılan Sosyolojik Bir Araştırma”, Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi, 3, Konya, s. 227-250.

ÇETİN, Ayşe Yücel (2011); “Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Günümüze Yansıyan Unsurları –Sivas Örneği-“, “Somut Olmayan Kültürel Miras Yaşayan Âşık Sanatı Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Ankara, Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (THBMER) Yayınları, s. 43-58.

DURBİLMEZ, Bayram (2000); Âşık Meydânî,

Hayatı- Sanatı- Şiirlerinden Örnekler, Kayseri, Laçın Yayınları.

DURBİLMEZ, Bayram (2007); Ozan Gürbüz Değer, Hayatı- Sanatı- Şiirlerinden Örnekler, Ankara, Kültür Ajans Yayınları.

DURBİLMEZ, Bayram (2008); Âşık Edebiyatı Araştırmaları: Taşpınarlı Halk Şairleri, 3. Baskı, Ankara, Ürün Yayınları.

DURBİLMEZ, Bayram (2014); Karşı Âşık Murat Çobanoğlu/ Hayatı, Sanatı ve Eserleri, Kayseri, Kardeşler Matbaası.

DURBİLMEZ, Bayram (2015a); Âşık Türkmenoğlu/ Hayatı ve Şiir Sanatı Üzerine Bir İnceleme, Kayseri, Kardeşler Matbaası.

DURBİLMEZ, Bayram (2015b); Âşık Hasretî'nin Şiir Sanatı, Kayseri, Kardeşler Matbaası.

DURBİLMEZ, Bayram (2016); Âşık Hasretî'nin Atışma Sanatı Üzerine Bir İnceleme, Ankara, Laçın Yayınları.

DURBİLMEZ, Bayram (2017); Gelenekli Türk Anlatıları-1, 2.Baskı, İstanbul, Ötüken Yayınları.

DURBİLMEZ, Bayram (2018); Âşık Edebiyatı ve Taşpınarlı Halk Şairleri, 5. Baskı, Ankara, Akçağ Yayınları.

DURBİLMEZ, Bayram (2019); Türk Dünyası Kültürü-2, İstanbul, Ötüken Yayınları.

DÜZGÜN, Dilaver (2004); "Âşık Edebiyatı", Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Editör: M. Öcal Oğuz, Ankara, Grafiker Yayınları, s. 169-212.

EKİCİ, Metin (2011); "Âşıklık Geleneğinin Güncel Sorunları", "Somut Olmayan Kültürel Miras Yaşayan Âşık Sanatı Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (THBMER) Yayınları, Ankara, 2011, s. 7-13.

GÜNAY, Umay (2011); Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, 6. Baskı, Ankara, Akçağ Yayınları.

GÖNEN, Sinan (2016), "Âşıkların Babası Feyzi Halıcı ve Hayatı", Feyzi Halıcı ve Yirminci Yüzyıl Âşıkları Üzerine Araştırmalar 1, (Yay. Haz. Prof. Dr. Ali Berat Alptekin), Ankara, Akçağ Yayınları, s. 11-21.

GÖRKEM, İsmail (2017); "Âşık Veysel'in Sanatkarlığına Dair Bazı tespit ve Değerlendireler", Dünya Ozan Âşık Veysel Sempozyumu Bildirileri 1, Sivas, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, s. 63-72.

HALICI, Feyzi (1992); Âşıklık Geleneği ve Günümü

müz Halk Şairleri, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

KAFKASYALI, Ali (1998); Âşık Murat Çobanoğlu (Hayatı, Sanatı, Eserleri), Ankara.

KAYA, Doğan (2011); Âşık Veysel, 2.Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.

KAYNAK, Latife (2015); "20. Yüzyıl Âşıklığının Dönüştürücü Unsuru Olarak Feyzi Halıcı ve Âşıklar Bayramı", International Journal of Languages Education and Teaching, s. 1563-1577.

ÖGÜT EKER, Gülin (2016); "Modern Hayatın Yeniden Kurgulanan Geleneği Hollanda Queen's Day Festivali", Milli Folklor, 111, Ankara, s. 136-148.

ÖZARSLAN, Metin (2001); Erzurum Âşıklık Geleneği, Ankara, Akçağ Yayınları.

ÖZDEMİR, Nebi (2012); "Âşıklık Geleneği ve Seyahat/Göç" (Ed., Kürşat Öncül ve Eylem Orbay), Uluslararası Âşık Şenlik Sempozyumu Bildirileri, 26-27 Mart 2012. (ss. 18-36), Kars, Kafkas Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını.

SAKAOĞLU, Saim (1986); "Ozan, Âşık, Saz Şairi ve Halk Şairi Kavramları Üzerine", III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C. 1, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 247-251.

SAKAOĞLU, Saim (2003); "Bir Âşıklar Şoleni ve Bir Muamma", Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 13, Konya, s. 115-127

TAŞLIOVA, Şeref (1995); "Türkiye Âşıklar Bayramı, Konya'da 30 Yılda Gördüklerim", Türk Halk Edebiyatı Bilgi Şoleni, 26-28 Ekim 1995 Konya, Ankara, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu, s. 199-210.

TAŞLIOVA, M. Mete (2017); Âşıklık Geleneğinde Grup İcrası", Milli Folklor, 113, Ankara, s. 5-16.

Türkçe Sözlük (2015); 10. Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

TECER, Ahmet Kutsi (1932); Sivas Halk Şairleri Bayramı, Sivas, Kamil Matbaası.

TÜRK, M. Taner (2018); Edebiyat ve Şölen (Aktör, Mekân ve Ritüel), Konya, Çizgi Kitabevi.

YAKICI, Ali (2007); "Dede Korkut Kitabında Görülen Ozan Tiplerinin Türkiye Sahası Âşıklık Geleneğinin Oluşumuna Etkisi", Milli Folklor, 73, Ankara, s. 40-47.

YÖRE, Seyit (2015); "Âşık Seyrânî, Âşık Seyrânî Festivali ve Müziksel Özellikleri, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 75, s. 145-161.